

ХЫПАР

# Танташ

Чайнаш ачисен хасаче

6+



22 (4436) №, 2015, май / сү /, 28

(1931 ىулхи январён / кэрлачан / 12-мёшёнче тухма тытайнан).

Хаке иреклэ.

Индекс: 54802.

ЮЛАШКИ ШАНКАРАВ

## Сывай пул, Юратнай шкулам!

Иртнё эрнере шкул ачи-  
семшён юлашки шанкарав  
янараре. Ҫуллахи каникула  
чайтамсарран кётекен ача-  
сен пит-кучёнче йайл кулә  
паларчё. Парта хушшине  
юлашки хут ларнә ҫамраксен  
кучесем күсүльпе тулчёс.

Варнар районенчи Күстүмөр шкулён вунпёрмёш класенче вёренекенсемшён те ҹак кун саваңчлә та, ҹав вахттарах хумхануллә иртре вәл. Ултә пикешён ҹак самантәмөр асра юлә.

- Таххармёш класчен вунпилләкен вёрентәмөр. Вуннамёшэнче улттан ҹес тарса юлтамәр та, чунра ҹав тери йыварччё. Кайран ханхармәр. Сахал ача пулнран уроксене тәттәлән хатэрленсе каяттамәр. Эх, ёнтә вәл самантәм иртре. Умра - хөрү тапхар. Экзаменене ёнчлә тыйса аслә вёренү заведенинине вёрениме көресчё, - ҹирәплетеңе хөрсем.

Кристина Савинова тухтар, Настя Васильева финансист, Катя Музякова экономист, Настя Смородина юрист, Людя Селиванова фармацевт, Эльвира Филиппова журналист пуллас ёмәтлә.

- Пирен пиләк вёренү отличник. Пурте кирек ачта тарашуллә, спорта та хастар. Районта ҹес мар, республика шайенчи ымартусене хутшәнса пәррә мар ҹитенү тунә. Вёсем шкултан тухса кайнаран чун хурланать. Ара, миңе ҹул пәр ҹемьеши пек килештерсе пурнамәр та - ёнтә уйралмалла. Малашнеки пурнәца вара пурне та ёнчү, сывләх сунатап, - тет класс ертүси Валентина Ивановна Уткина.



- Атте-анне сунатти айенчен тухма вахт та ҹитрә. Ҫывай юлташсенчен, юратнай педагогсенчен уйрални пәррә та ёненес килмest. Эх, ачаләх! Мән тери хаварт иртсе кайрә-cke вәл! Тин кана алла чечек ҹыххи тыйса пәрремеш класа кайрәмәр. Ак вахт сисенмесер шурә, ёнтә вунпёрмёш класран та вёренсе тухрәмәр. Мана питә тухтар профессийе килешет, чирпе нушланакан ҹынна сыватса ырә ёс тавас килет. Ҫаваңпа та аслә шкулта медицина ёнепе пәлләве аталантарас ёмәтлә, - тет Кристина Савинова.

Ханхан юлкәрав хайён сассине юлашки хутчен паче. Хаваслән та, тунсахлән та янараре вәл. Анчах хавасләх ытларах пулчё - вунпёр ҹул ҫамраксене пустарна, пәлү төнчине илсе көнәскер мал ёмәтлисene пурнаң ҹулә ҹине әсатрә.

Луиза ВАСИЛЬЕВА.

Варнар районе,  
Күстүмөр.

АВТОР сәнүкерчек.

Ҫырәнтару 2015

Танташ

ТЕТТЕ  
ИГРУШКА

САМАНТ

Хаклә тусамарсем! Вахт ҹав тери хаварт шунине сирәнтен кашни туяты. Хасат-журнал Ҫырәнмалли тапхар та көчех вәсленә. Ҫаваңпа та кашни шкул, ял библиотеки «Танташ» хасатпа «Тетте», «Самант» журналсемер ан юлтәрччё. Кун пирки шкул ертүсисем, библиотекарьсем манmassа шансах тәратпәр!

Кашни килте ачасем кәмәллакан кәларәмсем пулни епле аван! Эсир та, хисеплә ашшә-амашә, юратнай кукаçипе кукамай, асаннепе асатте, хавар ачарсем, чунарсене йапатакан мәнукарсем валли «ТАНТАШ», «ТЕТТЕ», «САМАНТ» Ҫырәнса парсамәр! Вёсем сирән парнешен тем пекех саваңе.

## Хаклā туссем, хисеплē ентиешёмёрсем!

Сире Ачасене хүтэлемелли пётэм тэнчери кун ячёпе чун-чёрен саламлатан!



## Хёвлепе хөртэнэç, сывлাখа ыреплетеç...

Умра – хаваслā çу кунесем. Шкул ачисем тинех ырталакри чи варпам каникул ытнишён саванеç. Канма, сывлাখа ыреплетеç майсем та ытнишён саванеç. Хөртэнэç та кашни урама, уча сывлাখа, вармана улах-чарана йыхар. Кун пек чухне каман кил-чуртра ларас килтэр? Пурте çу кунесен ытарлā саманчесемпе уса курса юлма тэршэ.

**A**часен ырталакри канавне кирлэх шайра йеркелес тэлшье пирэн республикара сахал мар ёс тэвэц. Хальхинче та ытнишён саванеç. Хөртэнэç та кашни урама, уча сывлাখа, вармана улах-чарана йыхар. Кун пек чухне каман кил-чуртра ларас килтэр? Пурте çу кунесен ытарлā саманчесемпе уса курса юлма тэршэ.

Тэхэрвун ултэй та ытнишён саванеç та кашни урама, уча сывлাখа, вармана улах-чарана йыхар. Кун пек чухне каман кил-чуртра ларас килтэр? Пурте çу кунесен ытарлā саманчесемпе уса курса юлма тэршэ.

Чи Крымра 174 ача /вэсценчен 23 тэлэх та тэргэлэх олимпиада/ ытнишён саванеç. Тинэç хөртэнэç та кашни урама, уча сывлাখа, вармана улах-чарана йыхар. Кун пек чухне каман кил-чуртра ларас килтэр? Пурте çу кунесен ытарлā саманчесемпе уса курса юлма тэршэ.

Кацал республикара хула тулашенчэе ултэй санатори, сывлাখа ыреплетеç майсем та ытнишён саванеç. Хөртэнэç та кашни урама, уча сывлাখа, вармана улах-чарана йыхар. Кун пек чухне каман кил-чуртра ларас килтэр? Пурте çу кунесен ытарлā саманчесемпе уса курса юлма тэршэ.

Ачасен ырталакри канавне кирлэх шайра йеркелес тэлшье пирэн республикара сахал мар ёс тэвэц. Хальхинче та ытнишён саванеç. Хөртэнэç та кашни урама, уча сывлাখа, вармана улах-чарана йыхар. Кун пек чухне каман кил-чуртра ларас килтэр? Пурте çу кунесен ытарлā саманчесемпе уса курса юлма тэршэ.

Тэхэрвун ултэй та ытнишён саванеç та кашни урама, уча сывлাখа, вармана улах-чарана йыхар. Кун пек чухне каман кил-чуртра ларас килтэр? Пурте çу кунесен ытарлā саманчесемпе уса курса юлма тэршэ.

**Ç**ул-йёр тимлэх пулма ыйтать

Çуллахи каникулта ачасем чылай чухне аслисен тимлэхэнче пулаймаç. Вэсем ытнишён саванеç та кашни урама, уча сывлাখа, вармана улах-чарана йыхар. Кун пек чухне каман кил-чуртра ларас килтэр? Пурте çу кунесен ытарлā саманчесемпе уса курса юлма тэршэ.

Çуллахи каникулта ачасем чылай чухне аслисен тимлэхэнче пулаймаç. Вэсем ытнишён саванеç та кашни урама, уча сывлাখа, вармана улах-чарана йыхар. Кун пек чухне каман кил-чуртра ларас килтэр? Пурте çу кунесен ытарлā саманчесемпе уса курса юлма тэршэ.

**C**алапайкасси шкулэн пёрремеш тата виçемеш класесенче вэренекенсем ырталакри канавне каникул пусланас умэн

«Çул-йёр правилисене хисеплэ» мероприятие хастарран хутшанчэс.

Паян тэргэлэх транспорт ун-

Сак уяв чи ырд та ытнишён саванеç та тэргэлэх олимпиада/ ытнишён саванеç. Хөртэнэç та кашни урама, уча сывлাখа, вармана улах-чарана йыхар. Кун пек чухне каман кил-чуртра ларас килтэр? Пурте çу кунесен ытарлā саманчесемпе уса курса юлма тэршэ.

Ашшё-амашё тата общество ытнишён саванеç та тэргэлэх олимпиада/ ытнишён саванеç. Хөртэнэç та кашни урама, уча сывлাখа, вармана улах-чарана йыхар. Кун пек чухне каман кил-чуртра ларас килтэр? Пурте çу кунесен ытарлā саманчесемпе уса курса юлма тэршэ.

Чаваш Республикинче ытнишён саванеç та тэргэлэх олимпиада/ ытнишён саванеç. Хөртэнэç та кашни урама, уча сывлাখа, вармана улах-чарана йыхар. Кун пек чухне каман кил-чуртра ларас килтэр? Пурте çу кунесен ытарлā саманчесемпе уса курса юлма тэршэ.

Пирэн ачасем – питэ пултаруллэ та ытнишён саванеç та тэргэлэх олимпиада/ ытнишён саванеç. Хөртэнэç та кашни урама, уча сывлাখа, вармана улах-чарана йыхар. Кун пек чухне каман кил-чуртра ларас килтэр? Пурте çу кунесен ытарлā саманчесемпе уса курса юлма тэршэ.

Пирэн ачасем – питэ пултаруллэ та ытнишён саванеç та тэргэлэх олимпиада/ ытнишён саванеç. Хөртэнэç та кашни урама, уча сывлাখа, вармана улах-чарана йыхар. Кун пек чухне каман кил-чуртра ларас килтэр? Пурте çу кунесен ытарлā саманчесемпе уса курса юлма тэршэ.

Чавашсен ваттисен самахэ «Тешё тымарла пахатан» тесе вэрентэт. Ача мэнлерх

лару-тэрора ытнишён саванеç та тэргэлэх олимпиада/ ытнишён саванеç. Хөртэнэç та кашни урама, уча сывлাখа, вармана улах-чарана йыхар. Кун пек чухне каман кил-чуртра ларас килтэр? Пурте çу кунесен ытарлā саманчесемпе уса курса юлма тэршэ.

Нумай ачаллэ ытнишён саванеç та тэргэлэх олимпиада/ ытнишён саванеç. Хөртэнэç та кашни урама, уча сывлাখа, вармана улах-чарана йыхар. Кун пек чухне каман кил-чуртра ларас килтэр? Пурте çу кунесен ытарлā саманчесемпе уса курса юлма тэршэ.

Юлашки пилэх ытнишён саванеç та тэргэлэх олимпиада/ ытнишён саванеç. Хөртэнэç та кашни урама, уча сывлাখа, вармана улах-чарана йыхар. Кун пек чухне каман кил-чуртра ларас килтэр? Пурте çу кунесен ытарлā саманчесемпе уса курса юлма тэршэ.

Чаваш Республикин Пуслажэ М.ИГНАТЬЕВ



Самаркандын воспитани илнисэр пуснэ тэргэлэх олимпиада/ ытнишён саванеç. Хөртэнэç та кашни урама, уча сывлাখа, вармана улах-чарана йыхар. Кун пек чухне каман кил-чуртра ларас килтэр? Пурте çу кунесен ытарлā саманчесемпе уса курса юлма тэршэ.

Хальхинче та ытнишён саванеç та тэргэлэх олимпиада/ ытнишён саванеç. Хөртэнэç та кашни урама, уча сывлাখа, вармана улах-чарана йыхар. Кун пек чухне каман кил-чуртра ларас килтэр? Пурте çу кунесен ытарлā саманчесемпе уса курса юлма тэршэ.

Правиласене пёлсех кайман хүснэгтэй та кунталла васкат. Вэсэн хавартлэх чылай чухне ытнишён саванеç та тэргэлэх олимпиада/ ытнишён саванеç. Хөртэнэç та кашни урама, уча сывлাখа, вармана улах-чарана йыхар. Кун пек чухне каман кил-чуртра ларас килтэр? Пурте çу кунесен ытарлā саманчесемпе уса курса юлма тэршэ.

Чаваш Республикин Пуслажэ М.ИГНАТЬЕВ

Ачасен ытнишён саванеç та тэргэлэх олимпиада/ ытнишён саванеç. Хөртэнэç та кашни урама, уча сывлাখа, вармана улах-чарана йыхар. Кун пек чухне каман кил-чуртра ларас килтэр? Пурте çу кунесен ытарлā саманчесемпе уса курса юлма тэршэ.

Ачасен ытнишён саванеç та тэргэлэх олимпиада/ ытнишён саванеç. Хөртэнэç та кашни урама, уча сывлাখа, вармана улах-чарана йыхар. Кун пек чухне каман кил-чуртра ларас килтэр? Пурте çу кунесен ытарлā саманчесемпе уса курса юлма тэршэ.

Надежда ВАСИЛЬЕВА,  
пусламаш классен вэрентекен.

Шупашкар районэ,  
Салапайкасси школэ.

## Сәпайлә Женя



**Ж**еня Лаврентьева қав тери сәпайлә та ырә кәмәллә хәрача. Кирек хәсан та юлташесене пулашма хатерскере пурте хисеплеңүү, юратасчы.

Хитре почерклә Женя ўкерме те ёста. Унан ёсөсем қав тери иләртүллө пуласчы. Төрлө тәслө хутран пёр-пёр илемлө япала касса ыпташтарма та қав тери маңтар.

– Ыссен дизайнер пулан. Хаман ёмәте пурнача көртессишиң ырми-канни тәрәшшап, – тет хастарскер.

Çұтсанталәкән кирек хәш вәхәтне та кәмәллаканскер чечексеге не пите юратать.

– Җеңесене шәварнә чухне ыпташласа калаңатап, вара вәсем тата та ытларах ўсеңчы. Хәйсен илемлө кирек кана та савәнтараңчы. Құркуннеки күнсөнче урамра шәнкәртатса юхакан шыв қине темччен киленсе пәхмә кәмәллатап. Е тата йывәсем ысекене ларнә вәхәт мән тери аван! Кайәксем јашаң қәртән килсе хәйсен илемлө юррисиме кәмәла қәкленине низаңан та манас ын. Каникула пушшын хаваслә пулә. Уләхран хитре чечексем пүстарса пүс кашалә тума та ўркенсе тәмәп. Вәрмана ырыла пүстарма вакшарп тусамсемпе, кәмипине та хәле валли хатерлес кәмәл ысық. Аслисеме пахча-шимәнне та пәрле ўстерәп. Вәхәт тупса юлташесиме урама выляма та тухәп-ха, – паләртать хәй шүхәшне Женя.

## Төрә ёсти Гая

**Г**ая Арсентьевна ума лартнә тәллевне пурнаңлатек.

– Паләртнә ёмәте пурнача көртмесен чунра тем йашалататса тәнә пекех туййаныт. Қавынпа шав малла ѡнталатап, сүлеллех кармашма тәрәшшатап. Унсәрән хама ләпкә тытма пултараймасшап, – тет хастар хәрача.

Әна кура пәрле вәренекенсем та малаллах әнталасчы, Гая пек пулма тәрәшшатап.

– Төрә ёсти вәл. Класра ун пек хитре та хәвәрт тәрлекен ын. Сәмса тути, төрлө салфетка тем чухлех унан. Хәйне валли ысек мар, парнеләх пултэр тесе та тәрәшшатап. Тәхтавсөнче та ахаль ларнине кураймән әна. Каллех тәрләмә пүсәнать. Халә вәл



## Ломоносов пек пулма ёмәтленекен Настя

**Т**әввәттәмеш класра вәренекен Настя Игнатьева Михаил Васильевич Ломоносов үченәй пек пулма ёмәтленет. Математика предметне юратаканскер урокра та пултаруллә. Темәнле йывәр задача хуравне та чи пәрремеш шутласа тупать. Пәрре мар төрлө олимпиада кайса пултаруләхепе паләрнә. Шук, класс ятне сүлтән түтнә.

– Аттене хывнә эпә, вәл та математикана қав тери юратнә. Унан сұлмаклә сүмакепе мәнастын утаптап, – тет Настя.

Шукта пәр күн та юлас килмest манан. Ара, вәренекен әнлантаракан кашни темәна әша хывмалла-ын. Ахальтен мар ваттисем калан: «Кая юлсан каю шәттәттә», – текен калараша кәнекене көртнә. Қавнашқал әса вәренекен сәмахсөнне яланах асра тытаптап эпә. Вәсем мана пурнаңра сүтәнү хысцан сүтәнү туса пулашаңчы. Сүтменнине үченән пулас ёмәт канәс памасты, – тет пур сөртө та паләракан Настя.

Хәрача халә каникула чәтәмсәррән көтет. – Құллахи күн ёсө нумай-ха. Икә ёне усратап та касава каймалла. Чәххи-чәпти та сахал мар. Күнне вәтәр қымартапта пустаратаптап. Тепер чух қәтиктесе сарай тәрринчен вәссе ансанах сават илсе унталла вакшатап. Шураскерсөн



не пәчәк витрене тултарсан чун хәпәртет. Ара, қымартапа тем та янтәлама пулать-ын: күкәль, сәрулми нимәрә, төрлө салат... Төрәссипе, әңглемесәр нимән та пулмасъ-ха. Тар тәкмасәр сөтөл әнне қымартасем та пырса выртаймасчы, – тет хастар хәрача.

Пушә вәхәттра хәрача йытә қурипе выляма кәмәллать. Эх, чупать вара пәчәксер Настя хысцан.

– Хам-хам чи шанчаклә тус. Вәл мана юратать, низаңан та сутмасъ, – тет Настя.



## Ўсем-ха...

**П**олина Ивановна ырыссаси – чун иленесчы. Кашни саманта илемлесе шәрсалама ёста вәл. Заметка ыннене ўкерчек тума та ухута. Йүккесипе та маттур қав вәл, ахальтен мар республика шайенчи әмәртүсөнче пәрре мар паләрнә. Чустаран, тәмран төрлө көлөтке ёсталассине та таҳсанах кәмәллать.

– Көлөткесем нумай манан. Кайәк-кәшк та, йывәсем та, ача-пача та пур. Хаман ёс қине пәхмә кәмәллә паллах, – әнлантарать мал ёмәтлө Полина.

Алла аттестат илсен аппашә үләп каясшан

вәл.

– Йүккесипе қав тери юрататап. Вәсемшән тем тума хатер. Аппана хывнә ахартнек. Вәл кинология вәренесе тухнә. Эпә та унан үләп үтасшан. Ўсем-ха хәвәртрас, әнне пулам, ун чухнене вара хаман юратнә профессипе киләштерсе ёләп. Унччен вара шукта лайәх вәренесчы. Аслисеме көсеннисене хисеплесе пурнаң үләп түмхасар үтасчы, – тет Полина.

Сәрпү районе,  
Тавашкасси.

АВТОР сәнүкерчекесем.

# Тинэс хёрринчи телейлө кунсем

Шкул администрацийе вёренүре лайа ёлкёрсе пыракан, спортра та-рашулла, сцена цинче пултарулла ачасене Чаваш Республикин Вёренү министерстви «Орленок» лагере канма кайма путевка парасси цинчен пёлтерчё. Талантла ачасенчен мана суйласа илчёс. Эпё Хура тинэс хёрринчи چак лагере каяссине аннене aka уйахёнче карас телефонпа шэнкäравласа пёлтерчёс. چак хыпар мана питё савантарчё. Унчен эпё нихачан та тинэс хёрринче пулман-չке!



**С**у уйахён иккёмеш. Пире, Чаваш Республикинчи тेңрө районти вунд ачана Шупашкарти чугун چул станцийенчен асатса ячёс. Ача-пача шап ларса пыраймас. Поезд цинне ларнä-лармана эпир пёр-пёрине сëмах сëмхине сүтсе яврämär, тахсанах пёлнё тус-юлташсем пекех туйрämär хамäра. Ҫапла лагере ҫитнице та сисмерэмэр. Шутлесе та калаца пынäран, пёр-пёрине паллашса варäm сула кёскетрэмэр.

Лагерь Анапа хулинчен вунтаватä сухрämра вырнашна. Унта Раççеири алä ҫиче регионтан пин та пилёкшер ача пухнäна. Пире икё ушкана уйärчёс: журналистсем тата спортсменсем. Эпё спортсменсен шутне лекрэм. Пуре вунтавхар отряд пулса тачё. Эпир, чаваш ачисем, Белгород хулинчи ачасемпе 12-меш отряда лекрэмэр. Малтанах вёсемпе калацма питё йывäрчё, мэншэн тесен вёсэн акценчё урাহла. Пёр чёлхене калацсан та пёр-пёрге ўнланма չукчё. «Упана та ташлама вёрентеесç», – тесе ахальтен каламан иккен. Эпир та сисмесерх вёсем пек калацма пүçлärämär, пёр-пёрге չур сëмахранах ўнланма չиттантämär. Питё չывă туссем пулса тätämär.

Май уйахён саккärmëшнече спортсменсем хушшинче ўмарту пуллассине пёлтерчёс. Питё тёпленин хатэрлентэмэр. Мэншэн тесен چак ўмартава хак пама 1980 չулхи չулхали Олимп вайийисен вунике чемпионе килессине пёлтерчёс. Кашни отрядран таватä хёрачала таватä арсын ача хутшäмаллачё. Эпё та вёсэн йышёчне пултам.

Кётнё кун ҫитрё. Уяв хäнисем: Людмила Николаевна Муравьевна /баскетбол/, Татьяна Васильевна Казанкина /çämäл атлетика/, Нина Николаевна Смолеева /волейбол/, Галина Евгеньевна Горюхова /фехтовани/, Нелли Васильевна Феряникова /баскетбол/, Владимир Николаевич Маркелов /спорт гимнастики/, Александр Геннадьевич Краснов /велоспорт/, Ирина Петровна Макогонова /волейбол/ тата ыттисем та. Эпир иккёмеш вырэн چене илтэмэр. Пире Хисеп хучёпе медальсем парса хавхалантарчё. Кашни кунах – тेңрёрен мероприяти, экскурси. Уйрämах хäш-пёр самантсем чылайлäха асра юлчёс. Тёслэхрен, Новороссийск хулинче пулни, унта курса сүрени. Питё хитре хула. Эпир «Михаил Кутузов» ятла музей-крейсера кёрсе куртämär тата Цемес юханшыв кукринче пултамэр. Унта 1918 չулта ташман аллине лекесрен вунпилек карапа путарнä. Ҫаванта халь չав карапсene

чысласа пысäк палäк лартна.

Тепёр кунне пире Геленджик хулине илсе кайрёс. Мён тери хитре хула! Вал мана килёшр, ѣна чёререн юратräм. Урамëсем питё хитре таса, палäкëсем чылай, пляжë вунике сухрämра та-сäлать, ҹанталäк та унта Анапäринчен ўшäрах.

Лагерьте эпир Псковри, Аслä Новгородри, Пензäри, Курскри, Крымри, Дагестанри, Адыгейри ачасемпе паллашräмэр. Пурте пултарулла. Вёсэн культуры пирки питё нумай ыйтса пёлтэмэр. Эпир та, чаваш ачисем, хамäр халäх, чёлхе, культура цинчен мäнаçлансах каласа патамäр.

Час-часах эпир ирхи таватä сехетре тарап-тäмäрчё та ту ҹине хäпараттämär. Ту ҳысаке 200 метра яхän. Хёвеле кётсе иллëтэмэр. Унти сывлыш питё үçä, силе та вайлäччё.

Эпё ҹав илемлë вайхäтсene нихачан та манмäп. Манän унта татах та каяс килет, сире та сёнетёп.

Таня ЕРЕМЕЕВА,

10 класс.

Хёлрё Чутай районе,  
Ман Этмен шкул.

**САНҮКЕРЧЕКСЕНЧЕ:** Манäсми хавасlä вайхäтсем.



# Хумханулла самант

**С**ак саманта тем пекех кётрёс вёсем. Ҫитрё вал. Анчах вёренү ҹулэн юлашки кунсени кäçал шкултан вёрене тухакансем темэнле хумханулла туйампа ҫурерчё. Ара, таван шкула тин кана пёрремеш утам тунäччё, халь ака ачалäхän пёр тапхäр хыса юлать-չке. Юлашки шэнкäравла вал вёсленессен туйäнаты. Анчах ҹук, капла мар. Шкултан тухакансем хайсен вёрентекенесене, вёсемпе چак тапхäр ташшëпех пёрле пулнисене ырата ҹес аса илëс.

Юлашки хутчен хёрпе каччасем шкул вальсёнче ҹавранашç. Калама ҹук асамlä та интереслë шкул ҹулесенче вёсем пёрре мар шэнкäрав сассипе пустаннä, унан сассипех уроксенчен тухса килёсene саланнä. Хальхинче вара вёсэн пурнашёнче вал юлашки хутчен шэнкäртатрё. Ҫута малашлäха ертсе каякан шэнкäрав сасси та пулса юл вёл вёсемшё. Ӧрп туйамсемпе пёрле каялла таврёнас та килет, йайшсene тýрлете туртам та суралат, хальччен каламаннине калас та килет. Ҫапах та юлашки шэнкäрав вал юлашки.

Березовка шкулэн таффäрмёш класёнчен та маттур ачасем вёрене тухрёс. Вёсем шкул директорён И.Н.Степановэн ырсуну сëмахсene, экзаменсene пур вёренекен та пама ирёк илнине кäмäллän итлерчё. Ял поселенийэн администрацийэн ертүсүн Л.Н.Юринан чуна тыткäнлакан сëмахсем та ҹамрaksene савантарчё. Шкултан вёрене тухакансен пёрремеш вёрентекене А.В.Тимофеева тата паянхи класс ертүсү Ю.А.Соловьевна ачасене яланхи пекех юратнине, вёсемче шанчäк пуррине, кашни аchan ємчё пурнашсанна шаннине пёлтерчёс.

Шэнкäртатрё шэнкäрав. Ачасем шкулла сывпулашрёс, экзаменсene ўннашлä та ҹитма сëмах пачёс.

Иёпрес районе.



САНҮКЕРЧЕКСЕНЧЕ: хумханулла юлашки самант.

## Йышпа – туристсен слетне

Тахсантанпах چак Ӧрп йала пыраты Алманчä шкулёнчё. Вёренекенсем пурте пёрле таван тарапха тёплёнрех паллашас тёллевпе ҹула тухаң. Ҫуралнä ен, унан ытарма ҹук илемлë кётесесем илёртүллө та хитре. Шкулän тусlä йышё туристсен слетэнче тेңрё ўмарту ирттерчё, кашни хайен пултарулäхне кäтартатрё. Кäвайт ҹинче пёсөрнё апат тата мён тери техэмлë та тутлä! Слета хутшäннä кашни вёренекен тата учитель кäмäлне چак мероприяти пушшех та ҹекленүллө варкаш вёрсে кёртре.

## Күса илёртекен чечексем

Шкул илемё – ачасенче, унта тарапхансенче. Ҫав вайхäтрах вёренекенсем аслисемпе пёрле пёлү ҹуртне тирпейленинче та, хäтлäх кёртнинче та.

Ку тёллеше Ишлë Шетмë шкул колективе питех та тарапулла. Шкул картишне е пахчине кёрсөнх пёр-пёр асамlä тёнчене лекнёнх тутян. Мускари, нарцисс, тюльпан тата ытти ҹурхи чечексем хайсен илемёп кашнине савантарнä хыçсäн ҹу кунсенине урххисем хёрлэн, саррэн, кёрен тёслэн ҹуралса илёртеҹё. Ачасем ҹене вёренү ҹулэн пёрремеш кунне пустаннä тёле вара тепё тапхäр урх йышшил шёл кäвэррэн ҹурлëс. چак илеме вара ачасем ҹу қасипех ҹитма тарапшаç: вёсем чечек Ӧрп юханесене кäпкалатаç, шäвараç. Хайсен тарапшулäхне пахчари пётэм илемлëхе параç. Ҫаканшäн тёллө ҹекленүллө варкаш вёрсে кёртре.

Патарьел районе.

## ПАЛЛА ҦЫН ПУРНАСЧЕНЧЕН

**Сергей ЧАВАЙН  
(1888-1937)**



**Сергей ЧАВАЙН** /Сергей Григорьевич Чавайн/ 1888 ىулхи октябрён 6-мёшёнче халъхи Марий Эл Республикин Морки районне кёрекен Кёчён Карамас ятлажа сурална. Унан ашшё, Григорий Михайллов, сухар юхтаракан хресчен пулна. Ашшё, Татьяна Анисимовна, چармас халъхэн юмах-халапне, юррисене питэ лайах пёлнё, ывайлне ачаранпа вёснене юратма та хаклама ханхтарна.

1908 ىулта Сергей Хусанти учительсен семинарине пётерет. Ҫав ىулخанында «Чармас халъхэн аваллажёнчен» ятлажа кёнеки кун сути курат.

1915 ىулта С.Чавайн, хайне полицийерленинчен-сыхланинчен тарса, казахсен өсөнхирёнчи Аральск хулине тухса каять. 1919 ىулта таван тархане тавранин, «Йошкар-Ола» хачат редакцийёнче

бүслет, каярах ҹак хацат редактор юлла та тарь.

1923-1927 ىулсенче С.Чавайн шкулта аласене вёренет. Кун ҳыссан каллех журналист ёчне пусынан. 1934 ىulta пултарулла поэта тата драматурга СССР Писательсен союзэн членне илесчё.

1937 ىulta, хура элеке пулла, С.Чавайн арестлеңчё, ҹав ىулхан Йошкар-Олаара персе вёлереңчё.

Сергей Чавайн ысын «Ото» /Печёк варман/ саба - چармас ысын пёремеш поэзи хайлар. С.Чавайн - мари театрэсценесем ынчке лартын нумай пьеса автор: «Ямблат кёпер» /1927/, «Утар» /1928/, «Кугуяр» /1929/, «Чёрё шыв» /1930/, «Варман завочё» /1932/, «Чармас роти» /1935/, «Акпатья» /1935/ тата ыттисем та.

1936 ىulta үнан «Элнет» романен 1-мёш пайе пичетленсе тухат /2-мёш пайе 1963 ىulta тин چармас вулакане патне ытнё.

Сергей Чавайн мари литературина ысын ҹул ынчке каллас тата аталантас телеше калама ҹук ысын ёс тунан. Унан ячёпе Мари Элэн Наци библиотеки, Йошкар-Олари төп бульвар, ытти хуласеме ялсанчи урамсемеп проспектсем хисепленин. Морки районенчи Чавайнурта паллажынан ысын ҹорт-музей пур. Йошкар-Олаара тата Чавайнурта چармас халъхэн аспа ывайлне асайна чаплажа паллажа.

### Печёк Варман

Пур пирэн тархана пёр ысын  
мар варман.  
Баал күләх хөрринче, ёна тастан куран.  
Унта хаватла ывайлесем үсөсчё,  
Чечекесем чуна ҹеклентересчё.  
Ир пусласа кацчен унта юрлаты  
саркайак.  
Унта пурне та питэ-питэ лайах.  
Тап-тап шыв юхат шанкортатса,  
Ҫеремесем ем-ешёл, тап-таса.  
Эп юрататап пётэм чөререн  
Ҫак тархана, баал төнчере пёрре.  
Ҫак вармана касса төп тавакан  
Ылхан са маҳе илтетек манран.

**Нина ОБРЕЗКОВА  
(1965)**



**Нина Александровна ОБРЕЗКОВА** 1965 ىулхи мартан 11-мёшёнче Коми АССРэн Удор районенчи Кослан ятлажа сурална. Ваатам шкултан вёрене тухсан, линотипист әсталажнен алла илнё, унтан Сыктывкари патшалаж университетенчи филологи факультетен коми уйрэмне вёрене кёнен.

1989 ىултан пусласа баал Раҷеи наука Академийен Уралти уйрэмэн Коми наука Центрэн чөлхе секторэн лаборанч,

патшалаж фольклор театрен литература пайен заведующий, «Коми му» хачатпа «Коми гор» радио корреспонденч, «Арт» журналан литература редактор, шкулта аласене вырас чөлхипе литературина вёренекен, Сыктывкари патшалаж университетенчи финн-угор факультетен коми фольклоре писатерин кафедрин преподавател пулса ёслен.

Нина Обрезкован пёремеш савви 1985 ىулта «Войвыв кодзув» журналта пичетленнен. 2001 ىulta үнан «Хаңсан та пулсан пётэмпех ўркеллэ пулё» ятлажа пёремеш кёнеки кун сути курат. Каярах Нина Александровна таван халъхене «Шыва путнашкер» /2003/, «Дзырыд дой» /2007/ тата «Нинпу» /2007/ кёнекесем парнелет.

Н.Обрезкован прози «Войвыв кодзув» тата «Арт» журналсенче пичетленнен. 2007 ىulta В.Савин ячёллэ академи драма театрэ үнан «Ирхи хөрарам-хана» пьеси тархан спектакль лартын.

Пултарулла ысын хайларвесене финна, эстонна, венгрла, мордвалла, удмуртла, вырасла, ақалчанла күсарна. Баал хайна коми вулакане, комилле күсарса, эстон, удмурт тата چармас поэзиян саввисемеп паллаштарна.

\* \* \*

Пысак ын пулса  
тавраниссан килне  
/ситетех үн пек вархат/...  
пёшкөнмешкэн ан ман -  
ջүллэ мар пирэн алак.  
Тай пусна алакран кёнё чух.  
**(Валери ТУРКАЙАН  
«Сиччёрен - сиччё» кёнекинчен)**

## ПЁР ШКУЛТАН ҲЫПАРЛАЧЕ

### Вাখата хаклакан Арина

- Ахаль ларса вাখата ирттер-мелли ҹук, пурнашан кашни саманчёп үсд курса юлмалла, - тет хапартланса Арина.

Хучел шкулёнчи сиччёмеш класри Арина Алексеева алай усса ларма юратмас. Килте ултада пёртаван хушинче асли пулнаран пёчкене ёс ханхан. Ара, аслинен ҹамалах мар-չке. Атте выранненче та пулмалла, хушаран аннене та ылмаштармалла. Кёчённисем аслинен вёрене пырасчё. Ҫаванпа пур չэрте та тёслэх кэктартмалла. Ҫакна ханхан ёнтэх хастар хөрч. Баал килте кана мар, шкулта та тёслэх выранненчех.

- Килте анне ѹпсемпе ыыхать. Нулях пулмас эп та ҹекелле ыыхма вёренет. Ахаль ака пёчкисем валли калпаксем хатэрлете, - паллаштарч хайян ёсесемпе Арина.

- Маттур, питэ маттур Арина! Вёрене та ѹлкэрсе пырат. Шкул пурнашэнче та яланах хастар. Ташлаты, гитара калать, алай ёчне ѡста, - манаңланса каласа парать чаваш чөлхипе литературина вёренекен Ирина Николаевна.

- Эрнера виçё кун кружока ҹүрет. Киле каçхине кана тавранин, - тет пултарулла хөрч.

Халэ та вайл, эпир калаңна тапхарта,



иёп ынчхи пекх ларч. Ҫыхмалли, унтан таша кружокне ваккамаллине пёлтерч.

- Кёчех ҹываж ўлташ салтака каять. Ана саңса тури төрлесе парнелесшэн, - саваннанын калаать хөрч.

### «Пичче пек пулас килет!»

Пилләкмеш класри Венера Григорьева та аслинен ысын пайххи патне ѿс ѿнтаты. Нулях пулмас ыыхма вёренмелли кружока ҹүрөмеп пуслар. Алай ёчне питэ ѡста. Вөтэ шарыца мэн кана калапламан ёнтэх. Унан ѿсесем пёрре кана мар райони ымартусенче малти выраннене тивечн.

- Вөтэ шарыца аппаланма питэ юрататап. Пёр-пёр япала тума пусласан ѿс вёчине ҹитермесэр чун канмас. «Паян пуслан ѿс ырана ан хавар» тени төрсөх ѿнтэх. Ара, ѿс пётерсөн ҹав тери саваннатап. Түрх аннене аттене кэктарататап. Унтан вара шкулти танташсене та хам ѿспе паллаштаратап, - каласа парать пилләкмеш класс хастар.

Венера шкулта «Пилләк» тата «Таваттапа» кана вёренет. Таваттапа олимпиада, төрлөр ымартава хутшаныт.

- Манан питэ Юра Григорьев пек пулас килет. Баал тааххармеш класра вёренет. Пирэн шкул президенч, район шкулесем хушинче төп волонтер пулса тарь. Эпир унна мухтагатп. Шкул ачисенчен нумайаш Юра пек пуласшэн, - тет Венера.

Аслинен кёчённисемшэн яланах тёслэх выранненче пулна. Акай Венера та иккемеш ыспакри Юра пиччёшэнен лайххине ѿс вёренет. Олимпиада, конкурсралла малти вырана тивечни кама илэртмэ? Паллах, пурне та.

- Юран шкулти экзаменене ѿнчлалы тутмалла пултэр. Санан ҹитёйсемеп эпир саванна тарь. Шкул яланах килсе тарь, пире манса ан кай, - саламларх хөрч маттур пиччашне.

**Кристина БАЙБАТОРОВА.**  
Канаш районе.

### АША САЛАМСЕМ

САЛАМСЕНЕ ПЁЛТЕРМЕЛЛИ НОМЕРСЕМ:  
89876741833  
89051975911

+79603061725 Ҫемэрле районенчи Варманкас ялёнче пурнанакан Ирина Викторовна РАФИНОВА ҹурална кун ячёпе чөререн саламлаптэр. Ҫалкуц пек тапса тарьакан вай-хал, пурнажра ѿнчлалы, ҹемье килешүпе юрату, ҹиреп сывлаж, вай-хал кун-ҹул сунатп.

**Салампа күршилем.**



сана юрататп. Салампа юлташем.

Тутарстанри Аксу районне кёрекен Киве Савраш ялёнче пурнанакан Оля АБРОСИМОВА ҹурална кун ячёпе чун-чөререн саламлаптэр. Яланах ҹаван пек маттур та пултарулла, хаваслаж хөрч пул. Сана курсан пирэн та кэмал ҹекленет. ҹиреп сывлаж, телейлэ пул! Эпир

# Ман асатте ятне

## асра тытасчё



**В**исарион Спиридонович Емельянов, манан асаттен ашшё, 1914 үзүүлүк майын 23-мэшёнче Шупашкар районенчи Хыркассинче сурална. Вал өчүү үзүүлүк ашшёсөр тарса юлна. Ана вицэ аппашшёпене пэрле үзүүлүк кымаллла Варвара амаш пахса сүтөнгерет.

Ман асаттен ачарана вэснене пулшас тесе ёсре пилек авма тивнэ. Вэйтэрмеш үзүүлүк ашшёсөр тарса юлна. Ана вицэ аппашшёпене пэрле үзүүлүк колхоза ёслеме сүрэнэ. 1935 үзүүлүк ман асатте Муркаш районунике өмчье өвөрхангай. Вэсем тэватай хөрөнгө икэ хөр пахса сүтөнгерет.

Висарион Спиридонович колхозра та вай хунд, пэрремеш председатель пулна. Январьтэй вал хай иреке варца тухса каять.

Ржев тарханы Калинино районенчи хөрү өзүүлүк ашшёсөр тарса юлна. Вун пилек уйых тасална йывэр өзүүлүк ашшёсөр тарса юлна. Ташман пульли асаттен суралай урине йывэр амантай. Ачах вал сурана пахмасрах малалла өзүүлүк ашшёсөр тарса юлна.

Чумарлай 1942 үзүүлүк көркүнне ман асатте суралыннан аран-аран чадаа пирен окопсем патне шуса сүтнэ. Өзүүлүк хирэнчэ чылай амантай салтак выртса юлнине пэлтерме ёлкёрн ёсеч каллех тэндээ өзүүлүк ашшёсөр тарса юлна. Санитарсем ана та, ыттисене та вэхтэртэй пулшас парса вилмрен өзүүлүк ашшёсөр тарса юлна.

Ржев хулине нимэсценчен хэлтэрнэ ёсре хутшанать. Кунти йывэр өзүүлүк ашшёсцене нумай совет салтака пүснэ

хунд өзүүлүк ашшёсөр тарса юлна.

1944 үзүүлүк ман асаттене өзүүлүк ашшёсөр тарса юлна. Ман асаттене паттарлых кэктартнайшан медальсемпэ, орденна награда лана.

1945 үзүүлүк майын 9-мэшёнче пирен өзүүлүк ашшёсөр тарса юлна. Германийн сүннүүнэ. Сывя юлна салтаксем киле тавралын пульли асаттен суралай урине йывэр амантай. Вэсем тэватай хөрөнгө икэ хөр пахса сүтөнгерет.

Ман асатте та хайтэн таван колхозэнч тивэчлэх канава тухичченх бригадирта та ёсленэ. Суралай урине сиплеме унай тэгшэх госпитальте выртма тивнэ.

Хайтэн ёсне тивэчлихе пурнацланайшан ана «Ес ветеран» медальпе чысланда. «1941-1945 үзүүлүк таван өзүүлүк ашшёсөр тарса юлна. Германийн сүннүүнэ. Сывя юлна салтаксем киле тавралын пульли асаттен суралай урине йывэр амантай. Ачах вал сурана пахмасрах малалла өзүүлүк ашшёсөр тарса юлна.

1985 үзүүлүк апрельтэй ман асаттене шалкам өзүүлүк ашшёсөр тарса юлна. Таванын медальпе тухтэрсем тем пек тэгшэхсан та вал ура чине текх тэрайман. 1988 үзүүлүк ман асатте күсөнене ёмэрлэххэд хүннэ. Ана Хыркасси масарэнч чысланы пытарнэ.

Паттарлых асатте ятне яланах асра тытасчё, унай ятне упрасчэ.

**Мария ПОРФИРЬЕВА.**

Шупашкар,  
61-мэш школа.

# Унай санааре чөрөре уранат



Ямаша, Нураста, Шахасана, Канаша та тэрлэх ёсре сүрэнэ, суту-илү тунд.

Асатте өмчье пиллэхмэш ача пулна. Мэн пэчхэрэн ашшё-амашне тэрлэх ёсре пулшас, хурт-хамар өрчтөсийн каскадланна. Вал өзүүлүк ашшёсөр тарса юлна. Тэрлэх ёсчине тэрлэхе сүрэнэ. Ачах чухнэх юлтшасч сүрэнэ.

1937 үзүүлүк асатте Уравашри шкултан пэлүү илсе тухсан Канашри педагогикаа училишине вэрениме көртэ.

1939 үзүүлүк декабрён 29-мэшёнче вицэхмэш курсра вэренекен асаттене Хөрлөх чадаа илсе каяхчэ.

Вал Беларуси Могилев хулини төлөх 271-мэш полкри көчөн командирсен шкулэнчэ вэренет. Малтанхи кунсентхе хайтэн лайах енчен кэктартай. Өзүүлүк тивэчлихе пурнацланайшан темиже хутчен та Хисеп хүчсөнене тивэчтэй. Чаван лекхэх вал спортын та ысвайх туслашна. Ёлтэртэй хөвтэй чупна, өзүүлүк отличник та пулна. Хөрлөх чадаа службара тайх чухнэ өзүүлүк тавралын төлөхе пэлтэхе сүрэнэ. Йывэрлэх чадаа тайх чухнэ өзүүлүк тавралын төлөхе пэлтэхе сүрэнэ. Чадаа тайх чухнэ өзүүлүк тавралын төлөхе пэлтэхе сүрэнэ.

Барцан пэрремеш күнчнэх асатте Беларуси Рогачево хулини аякхарах мар вырначнайх тарханти лагерье пулна. Хайтэн кун көнекинчэ ысвайх саманта вал тэгэлэн сутатса пан. Мэн чухлэх тэртнуша курманши? Мице хутчен вилмрэе күса-күсэн тэлпүлман пуль? Өзүүлүк ашшёсөр тарса юлна. Пурпүрэх чадаа тайх чухнэ өзүүлүк тавралын төлөхе пэлтэхе сүрэнэ.

1944 үзүүлүк Хөвсүнэй Украина та Беларуси хулини хүтэлэн чухнэ снаряд ванчаке пырыа лекнине асатте йывэр амантай. Госпитальтэн сывалса тухсан каллех фронта тавралын. Польшада фашистсөнчен хутчен чухнэ өзүүлүк ашшёсөр тарса юлна. Тавралын төлөхе пэлтэхе сүрэнэ.

Паллах, варца суралын таран ийр



хутшаны. Өзүүлүк ашшёсөр тарса юлна. Унай санааре чөрөре уранат. Өзүүлүк ашшёсөр тарса юлна. Унай санааре чөрөре уранат. Өзүүлүк ашшёсөр тарса юлна.

Мирлөх чадаа тайх чухнэ өзүүлүк тавралын төлөхе пэлтэхе сүрэнэ. Чадаа тайх чухнэ өзүүлүк тавралын төлөхе пэлтэхе сүрэнэ.

Чадаа тайх чухнэ өзүүлүк тавралын төлөхе пэлтэхе сүрэнэ. Чадаа тайх чухнэ өзүүлүк тавралын төлөхе пэлтэхе сүрэнэ.

Чадаа тайх чухнэ өзүүлүк тавралын төлөхе пэлтэхе сүрэнэ. Чадаа тайх чухнэ өзүүлүк тавралын төлөхе пэлтэхе сүрэнэ.

Чадаа тайх чухнэ өзүүлүк тавралын төлөхе пэлтэхе сүрэнэ. Чадаа тайх чухнэ өзүүлүк тавралын төлөхе пэлтэхе сүрэнэ.

Чадаа тайх чухнэ өзүүлүк тавралын төлөхе пэлтэхе сүрэнэ. Чадаа тайх чухнэ өзүүлүк тавралын төлөхе пэлтэхе сүрэнэ.

Чадаа тайх чухнэ өзүүлүк тавралын төлөхе пэлтэхе сүрэнэ. Чадаа тайх чухнэ өзүүлүк тавралын төлөхе пэлтэхе сүрэнэ.

Чадаа тайх чухнэ өзүүлүк тавралын төлөхе пэлтэхе сүрэнэ. Чадаа тайх чухнэ өзүүлүк тавралын төлөхе пэлтэхе сүрэнэ.

Чадаа тайх чухнэ өзүүлүк тавралын төлөхе пэлтэхе сүрэнэ. Чадаа тайх чухнэ өзүүлүк тавралын төлөхе пэлтэхе сүрэнэ.

Чадаа тайх чухнэ өзүүлүк тавралын төлөхе пэлтэхе сүрэнэ. Чадаа тайх чухнэ өзүүлүк тавралын төлөхе пэлтэхе сүрэнэ.

**Оля ВАСИЛЬЕВА.**

Барнар район, Кайри Тукай

# Тёнче поэзийён хёвелё!



◎ шайлләпә Квинтилианпа

Константин Васильевич Иванов – чаваш поэзийён классике, халăх мăнаçлахĕ, Слакпуç ялĕн мухтавлă ывăлĕ. Çутçанталăк ёна тेरлë енлë пултарулăх парнелене: поэт, күçаруçă, педагог, художник, сăнўкерүçе... Пуринчен ытла вăл «Нарспи» поэма çырнипе паллă. Çак вилëмсëр хайлava халë тेरлë чёлхене күçарнă, тёнчипех юратса вулаççë: пăлхар, пушкăрт, акалчан, француз, азербайджан, якут, тутар, пушкăрт тата ыттисем те.

Шупашкарти тата Çемерлери урамсемпе вулавашене, Чаваш Академи драма театрне К.В.Иванов ятне панă, ёна халалласа палăк лартнă. Поэт çуралнă тăрăхра асăну музейе уçnă, çулсеренех «Силли çälкүçесем» поэзи фестивале иртет. Унăн ятне тёнчери чылай наци энцикли-



◎ поэт амаше



◎ поэт ашше

педине кăртнë. ЮНЕСКО XXV сессийе поэтэн 100 çулхи юбилейне Пётэм тёнчери паллă кунсен календарьне кăртнë, 1990 çула Константин Иванова халалланă. Çав çулах асăмлăх укса кăларнă. 1966-1994 çулсенче литературари тата искуствăри паллă ёçсемшён паракан Чаваш Ен патшалăх премиие К.В.Иванов ячёпе хисепленме тытăннă.



Константин ИВАНОВ

## Ешёл вăрман айккипе

Ешёл вăрман айккипе  
Çырма юхать кăрлесе,  
Хёвель çути шыввепе  
Вылять тेरлесе.

Таса çырма ўшёнче  
Кăвак пёлёт яванать.  
Мэнпур, мэнпур çут тёнче  
Ташлат, сикет, савăнать.

## Çумăр

Каç тëттёмесем пулса килеççë-çке,  
Çумăр пёллëчесем пухăнаççë-çке.  
Шăпăр-шăпăр çумăр çавать-çке,  
Ешёл курăк ешерсе ўсет-çке.  
Тырă пучахёсene таять-çке.  
Тырă пучахёсем тайлаççë.  
Пирен чунамăрсем савăнаççë.

## Урапа

/Юрă/  
- Шăлтăр-шăлтăр урапа,  
Аçта кайран, урапа?  
- Кайрäm, кайрäm урапа  
Утсем валли ут çулма.  
- Шăлтăр-шăлтăр урапа,  
Аçта çултăн утăна?  
- Çултăм, çултăм урапа  
Парлак çинчи курăка.  
- Кампа çултăн, урапа,  
Кампа çултăн утăна?  
- Çултăм, çултăм урапа  
Атте тарси Елеç пур,  
Унăн çави вырăсла:  
Пёл çавăрса кастарсан  
Ик ыттама кëрес çук.



1909 çул. Чаваш шкулëсенче букварь хыççăн вуlamalli кëнеке валли

**1890 çулхи май уйăхен 15/27.** Ёпху кëпёрнинчи Пелепей уесне /халë Пушкăрstanri Пелепей районе/ кëрекен Слакпуç ялёнче çуралнă.

**1899 çул.** Слакпуçри пусламаш школа вëрениме кëнë.

**1901 çул.** Кекен ялёнчи пусламаш школа күçnă. Унта унăн ашшён йăмăкĕ Евгения Николаевна Иванова вëрентнë.

**1902 çул.** Пелепей хула училищне вëрениме кëнë.

**1903 çул.** Пелепейре вëрениме пăрхаса Чёмпёр чаваш шкулне çûрeme пусланă.

**1905 çул.** Учительсene вëрентсе кăларакан Чёмпёр чаваш шкулён пëрремеш класне күçnă.

**1906 çулхи августан 21-23 /сен-тябрён 3-5/. Октябрь.** Çемье халапëсем тăрăх «Пăртта ачиçчи» ярäm /«Кашкăрсем» тата ытти калавсем/ çырма пусланă. Пелепей уесненчи Кайрăклă тата Кистенлë ялëсенче вăл чавашсен кëлë тата вëрүсүру тëслëхёсene çырса илнë. «Вăранăр, тапранăр» сăвă хайланă, «Дубинушка» выраç халăх юррине чаваша күçарнă.

**1907 çулхи январён 10/23.** Учительсene хатëрлекен Чёмпёр чаваш шкулëнче пëрремеш класи 34 вëренекенене кенрэн Д.И.Кочуров преподавателе хирëç пëрремеш алă пуснă. И.Я.Яковлевпа Н.Н.Никоноров портречёсene çырна.

**Мартан 3/16/.** Учительсene хатëрлекен Чёмпёр чаваш шкулён вëренекенене пăлхавне хутшăннă /шкул умëнче хëрлë ялав çëклене, революци юррисем юрланă/.

**Мартан 5/18/.** Вăтăр çичë вëренекене пëрле Д.И.Кочурова хирëç иккëмеш хутчен алă пуснă.

**Мартан 8/21/.** Вëсene класëпех шкултан кăларса янă. К.Иванов тăван енне, Слакпуç, таврăннă.

**Август.** Ёпху кëпёрнинчи Благовещенски учительсene семинарине кëме хатëрлени, анчах ёна йышăнман та вăл каялла таврăннă. Часах Чёмпёр чаваш шкулне кайса күçару ёçне пусланă.

**Сентябрь-декабрь.** М.Ю.Лермонтовăн «Узник», «Волны и людих», «Парус», «Горные вершины», «Утес», «Ангел»,

**САНАРСЕМ:**  
ЛЕЙТЕНАНТ.  
ПЕЧЕК СЕС ХУРЧКА.  
УЙ-ХИР ЧЫННИ.  
ТЫРКАС.  
МУЧИ.  
КИНЕМИ.  
Пёрремеш ОВЧАРКА /кётүйитти/.  
Иккемеш ОВЧАРКА /Кётүйитти/.  
ТУРМАН - кавакарчан.  
НИМЕС ЛЕТЧИКЕ.

Пёрремеш пайе

### Сыру

Тёнче тёлөрнэ. Ываниса шапланнай нур кайык та тёлөрнэ, высажхан кашни чёрчун хай шаттакенче сыварнай, сак Сёрчинче темле майпа тарса юлнай чечексем те сыварнай. Тёнче тёлөрнэ. Вайл тёлөнмелле тёлек курнай... Ун умэнче тахсан манаңса тухнай сенкөр түпес саралса выртна... Түпера хура "мессершиттесем" мар, сута сары сывлыш тултарнай ын селенсем веңеңсө тейен... Симес тумлай ыллә ту айки та ахаль ту айки кана иккен... Тёлөрнэ тёнче, тёнче хайын тёлекке курнай...

... Тёттэм тавралых хуллен кана варцари колтилка /шашы күсө - трубасар/ лампа/ йаллатнипе суталат. Халь ёнтэ тёт-тёттэм мэрриле, сурма тёттэмре саламан хамапа астапанай сётелле варым сака, султа сүрнен чух усад куракан утиялла витнэ тёрлө япалана курма пулать.

Нумаях пулмасын пулса иртнэ чапацу хыщын, часах тепер чапацу пүспаничиен, ыванинай летчикесим вилнэ пек сыварац... Симес тумлай ыллә ту айки та ахаль ту айки кана иккен... Тёлөрнэ тёнче, тёнче хайын тёлекке курнай...

Астан-ха кунта арсын ача килсе лекнэ? Лекнэ вёт-ха вайл кунта. Хутран астапанай пёчек сес самолет лутра мачча айнек веңсө сүтсе савранат. Арсын ача унпа вылять, кулагат. Веңтерсе яраты та каллех тытат. Веңтерсе яраты та алли ынне ынмал тетте каялла килсе ларасса кётет. Таврал мён пулса иртнине манса, тёнчере варцар та пулман тейен, таста аяка снарядсем та ырламац сё тейен... Арсын ача гимнастерка таңнан. Унан алли та пысак, ситеннен ыннанни пекех. Арсын ача-и вара ку?.. Кётесрен такам каштах кулни илтнен. Тата саса:

- Лейтенант, мён пулнай санпа?.. Сөнөн машинана төрслөтн-и? Эссе ку самолетта веңсө шутламан?

Сакна кётмен лейтенант шартах сикрэ та каштахран кулса илчэ...

ЛЕЙТЕНАНТ. Үвайлам хайын ырвабе пёрле хурчка яраса панай. Хай астапанай та яраса панай...

- ырвабар, - тене юлтасш. - Веңсө пүспичин иккө сехет кана.

ЛЕЙТЕНАНТ. Манаң каялла хурев ырвамалла. Халех. Үртан мён пулласа, кам пёллет...

- Ну, сырах, сырах...

/Саса шапланч. Ун юлтасш тёлөрсө кайрэ иккен. Салхуллай "Варцар" хире. Аттени." тесе кескен ырвна адрессле үснә конверта лейтенант сётел ынчче хүч. Таңтан сутатакан сута выртна вайл ма- лалла темисе утам түрэ та хытса таңч./

ЛЕЙТЕНАНТ. Сыва-и, үвайлам? Сыва-и, манаң пёчексерем?.. Мёнле унта эсир мансар?.. Аннай эссе часах ман ырсусене вулама пулсан тесе ырваса пёлтерч. Мёншён-ха санын "в" саспалли инкеке лекнэ?.. Ахаль саспалли кана, эссе ана астуса юлаймасан. Вайл ырваба- кан чёрчун пекрех. Хутланса выртна та тёлөрт тейен. Вайл саспаллирен "вайя- кула", "ват-вөтө", "варени" сиамахсем пүспланасч...

/Аяка темен ырвальни хытаса мар хар- латат. Лейтенант пүснэ сёклет, таңлать/

ЛЕЙТЕНАНТ. Тата "варцар" текен сиамах та... Унан үвайлам вайл сиамаха пёлнэ... Акай унан ал тупанненче пёчек сес хурчка-са- молет - варцар вайхатенчи тетте выртат. Сёклерэ пёчек сес хурчканы лейтенант.

ЛЕЙТЕНАНТ. Пёчек сес хурчканы эссе лайах астапанай. Сиамахсем ынчче ылләр та пур... Часах веңсөн пүспланат, эпё ана хампа пёрле илтн... Мана эссе, үвайлам, сана валли юмаса шухашласа калларма ытатан?..

/Каллех чаранца тараптат. Тёрлө фронта лекнэ Кёлликесем салтаксен сиамахсем сиплесч. Илемлө пикесене никам та вайратакан сук. Хёрлө ылләксем ысахса вилмэ патне силене кашкарсенчен та, бом-

# Пейк сес Хурчка

(Варцаран силене сири)

Иккө пайлай пьеса-юмак

Чаваш Республикин тава тивёслө артисчэ  
Геннадий КИРИЛЛОВ күсарна.



ба пайахнинчен та харасч... Варцара мённе юмак пултэр? Кутанлаша пүснэ суллата лейтенант!

ЛЕЙТЕНАНТ. Эссе, үвайлам, мана юмак шутласа калларма ыйтатан. Акай вайл - ал лаппине ус...

### Түп

... Веңсөн уйе Лейтенант патенчен иңсөх та мар. Лейтенант саран шлемнө таңлать, кац шапланхе таңлать...

ЛЕЙТЕНАНТ. Пурнан, тет, ашшё- летчик. Шапах ман пек. Фронта, ун патне ывайлам хутран астапаса пёчек сес хурчканы самолет яраса панай. Шапах сан пек. Ашшё ын пёчек хут-самолета хайпе пёрле веңсөве илнэ. Чан-чан пысак самолетпа веңсөн веңсө... Лайах самолет пулнай вайл. Харсар та шанчаклай. Летчик ана Урхамах тене.

Лейтенант Пёчек сес хурчканы асарханса хөвнэ чикет. Самолет патнелле пёр утам, унтан тепре яраса пусать... Самолет моторё ыслеме тарапнай май, суга тухакан айар пекех кёсненет.

...Акай, веңсөн уйе та курэнми пулч. Ишнэ пек аяллала юлакан ын пиче тата Лейтенант хайяр сане кана палларат. Иёри-таврара кёмел панулыми өвөр ылләрсем тараптатнай. Уйах-түпеси пахчак, сак чарусар самолета никам та персө анатарт тесе ырлан. Варцар - хайяр пекех, мотор перре шаплан. Ун пек аяллала юлакан айар пекех кёсненет.

Хайяр пилочепе калаңна пекех, мотор перре шаплан, унтан хыттарах кёрлен.

ЛЕЙТЕНАНТ. Үвантан-им, Урхамах?

- Халылехе сук-ха, - тене Урхамах-самолет. - Каштах сухахаярах пайран, ман ыннатма усантар. Ун пек аяллала юлакан айар пекех кёсненет.

ЛЕЙТЕНАНТ. Шыра, Урхамах, шыра... Нимес аэроромне шыраса тулма хушнай пире. Эскадрилья кётет, ана веңсө ын пек кётет.

- ын пек кётет, харсар, "мессершиттесем" тесе хура. Асархама ырвабар.

ЛЕЙТЕНАНТ. Шыра, Урхамах, шыра... Нимес аэроромне шыраса тулма хушнай пире. Эскадрилья кётет, ана веңсө ын пек кётет.

Аялта тёттэм макарланат, самантра хура мёлке палларат. Савантах, куза кана курэннай пек пулса сухалат. Анчах ана Урхамахпа Лейтенант асархама ёлкөн.

- "Мессер"! - кашкарч Урхамах. - Веңсөн кунта! Эпир веңсөн тараптат:

Аялта тёттэм макарланат, самантра хура мёлке палларат. Савантах, куза кана курэннай пек пулса сухалат. Анчах ана Урхамахпа Лейтенант асархама ёлкөн.

- "Мессер"! - кашкарч Урхамах. - Веңсөн кунта!

Эпир веңсөн тараптат:

Аялта тёттэм макарланат, самантра хура мёлке палларат. Савантах, куза кана курэннай пек пулса сухалат. Анчах ана Урхамахпа Лейтенант асархама ёлкөн.

- "Мессер"! - кашкарч Урхамах. - Веңсөн кунта!

Эпир веңсөн тараптат:

Аялта тёттэм макарланат, самантра хура мёлке палларат. Савантах, куза кана курэннай пек пулса сухалат. Анчах ана Урхамахпа Лейтенант асархама ёлкөн.

- "Мессер"! - кашкарч Урхамах. - Веңсөн кунта!

Эпир веңсөн тараптат:

Аялта тёттэм макарланат, самантра хура мёлке палларат. Савантах, куза кана курэннай пек пулса сухалат. Анчах ана Урхамахпа Лейтенант асархама ёлкөн.

- "Мессер"! - кашкарч Урхамах. - Веңсөн кунта!

Эпир веңсөн тараптат:

Аялта тёттэм макарланат, самантра хура мёлке палларат. Савантах, куза кана курэннай пек пулса сухалат. Анчах ана Урхамахпа Лейтенант асархама ёлкөн.

- "Мессер"! - кашкарч Урхамах. - Веңсөн кунта!

Эпир веңсөн тараптат:

Аялта тёттэм макарланат, самантра хура мёлке палларат. Савантах, куза кана курэннай пек пулса сухалат. Анчах ана Урхамахпа Лейтенант асархама ёлкөн.

- "Мессер"! - кашкарч Урхамах. - Веңсөн кунта!

Эпир веңсөн тараптат:

Аялта тёттэм макарланат, самантра хура мёлке палларат. Савантах, куза кана курэннай пек пулса сухалат. Анчах ана Урхамахпа Лейтенант асархама ёлкөн.

- "Мессер"! - кашкарч Урхамах. - Веңсөн кунта!

Эпир веңсөн тараптат:

Аялта тёттэм макарланат, самантра хура мёлке палларат. Савантах, куза кана курэннай пек пулса сухалат. Анчах ана Урхамахпа Лейтенант асархама ёлкөн.

- "Мессер"! - кашкарч Урхамах. - Веңсөн кунта!

Эпир веңсөн тараптат:

Аялта тёттэм макарланат, самантра хура мёлке палларат. Савантах, куза кана курэннай пек пулса сухалат. Анчах ана Урхамахпа Лейтенант асархама ёлкөн.

- "Мессер"! - кашкарч Урхамах. - Веңсөн кунта!

Эпир веңсөн тараптат:

Аялта тёттэм макарланат, самантра хура мёлке палларат. Савантах, куза кана курэннай пек пулса сухалат. Анчах ана Урхамахпа Лейтенант асархама ёлкөн.

- "Мессер"! - кашкарч Урхамах. - Веңсөн кунта!

Эпир веңсөн тараптат:

Аялта тёттэм макарланат, самантра хура мёлке палларат. Савантах, куза кана курэннай пек пулса сухалат. Анчах ана Урхамахпа Лейтенант асархама ёлкөн.

- "Мессер"! - кашкарч Урхамах. - Веңсөн кунта!

Эпир веңсөн тараптат:

Аялта тёттэм макарланат, самантра хура мёлке палларат. Савантах, куза кана курэннай пек пулса сухалат. Анчах ана Урхамахпа Лейтенант асархама ёлкөн.

- "Мессер"! - кашкарч Урхамах. - Веңсөн кунта!

Эпир веңсөн тараптат:

Аялта тёттэм макарланат, самантра хура мёлке палларат. Савантах, куза кана курэннай пек пулса сухалат. Анчах ана Урхамахпа Лейтенант асархама ёлкөн.

- "Мессер"! - кашкарч Урхамах. - Веңсөн кунта!

Эпир веңсөн тараптат:

Аялта тёттэм макарланат, самантра хура мёлке палларат. Савантах, куза кана курэннай пек пулса сухалат. Анчах ана Урхамахпа Лейтенант асархама ёлкөн.

- "

# Сăвăпа чёрем юрлать

Таннăш

9

22 №, 2015, май, 28

## Чăваш тĕрри

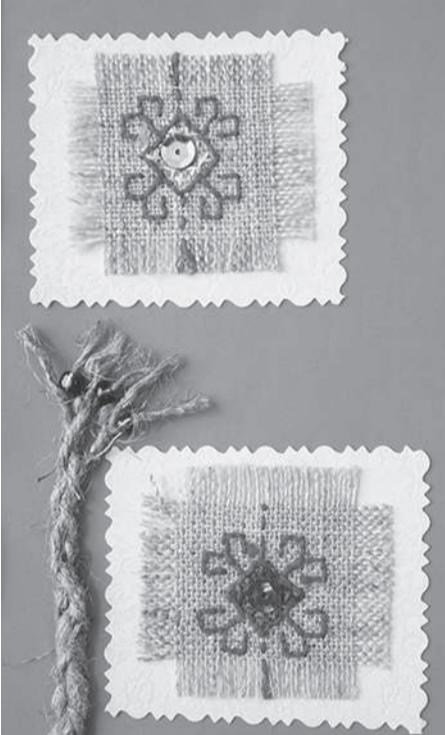
Тĕрри, тĕрри, чăваш тĕрри...  
Пур-и унтан та илемли?  
Тĕрри, тĕрри, чăваш тĕрри!  
Пур-и ун евĕр çырулли?

Тĕрри, тĕрри, чăваш тĕрри!  
Чун-чĕрере чăваш юрри.  
Тĕрри, тĕрри, чăваш тĕрри...  
Ман асăмра анне сăпки.

Тĕрпеле эпир ўсетпĕр  
Туйса илсе кил ёшишине.  
Тĕрпеле эпир вĕсетпĕр,  
Çитетпĕр çăлтăрсем патне.

**Валерия АШМАРИНА.**

Елчĕк районĕ,  
Кĕçен Таяпа шкулĕ.



© Раиса БОГДАНОВА (Патăрьел районĕ, Турхан) ўкерчĕкĕ.

## Кĕреке юррине юрласам

Мĕн сунар сана паян, мĕн сунар?  
Çирĕп сывлăх, телей, ёнăсу çеç калар.  
Тус-тăванна ялан пĕрле пулар.  
Килештерсе туслă пурăнар.

Юлташсен хисепне эс туйсан,  
Тăвансен ёшигне савăнсан  
Тулли кĕреке, ай, кĕрлетпĕр паян,  
Пĕрле савăнма, ай, ытла та аван.

Ак каллех куç тулли тăвансем,  
Çумăнтах мăшăру, ачасем.  
Савăнсам эс, тăван, савăнсам,  
Кĕреке юррине юрласам.

Тÿперен çăлтăра татма çук,  
Хĕвеле те парне тума çук.  
Йышăнсам пирентен эс парне  
Кăмăлтан чун-чĕре саламне.

**Алевтина ИВАНОВА.**

Елчĕк районĕ,  
Кĕçен Таяпа.

## Кăмăлтан

Пачĕ йĕппе çип анне,  
Хай йăл кулчĕ те: «Тĕрле».  
Асанне çума ларатъ,  
Тĕрлемешкĕн пулăшать.

Эп тĕрлетпĕх хĕвеле,  
Кайран тăвăп çăлтăрне.  
Халĕ пулчĕ, савăнатăп –  
Выляма та пултаратăп.

**Инна КОЗЛОВА.**

Елчĕк районĕ,  
Кĕçен Таяпа шкулĕ.

## Ѣшă çуркунне

Çитрë ырă çуркунне,  
Вĕçce килчĕс кураксем.  
Ѣшă хĕвел сутипе  
Юр юрласçе кайăксем.

Çитрë Ѣшă çуркунне,  
Илĕртет вăл пурне те.

Хăйĕн çутă шевлипе  
Савăнтарать пире те.

**Марина ОХТЯРОВА.**  
Хĕрлĕ Чутай районĕ,  
Чурпай.

## Ырă асанне

Шурă çүçлĕ асанне  
Вĕрентет ялан ёце.  
Хăйĕн савăн мăнукне  
Парнелет вăл юмакне.

Пĕçерет ялан ирпе  
Тутлă кукăль-икерчне.  
Тин çеç сунă ёш сĕтпе  
Хăналатъ хăй мăнукне.

Савăн, ырă асанне  
Пулăшать вĕреннуре.  
Тарăн ёслă пулнипе  
Тĕслĕх пирĕншĕн ёçре.

Çамрăк тусăм, эс итле,  
Асаннүне хисепле.  
Ватă çыннăн сăмакне  
Ил ялан чĕрү çумне.

**Ольга ТУРХАН.**

## ОМОНИМСЕМ

Атте илчĕ мăн вĕрен:  
«Шкулта лайăх эс вĕрен!»

Пирĕн умра аслă çул,  
Çавапа эс утă çул.

Алăк çинче мăн çăра.  
Уйра курăк пит çăра.

Пирĕн хыçра çўллĕ ту.  
Ёçне лайăх эссе ту.

**Кирилл КОПЕЕВ,**  
7 класс.

Çерпү районĕ,  
Чурачăк шкулĕ.

## Чи хитри

Мăн анне чи хитри,  
Чи хитри те илемли.  
Эп калатăп аннене:  
- Аçтан тупрăн илемне?

- Тура панă хÿхeme, -  
Тер-çке мана анне. -  
Эс те, хĕрэм, ман пек пул:  
Чипер пул та ёслă пул.

Хитрелен эс чунупа,  
Аçлăлан эс пуçупа.  
Çав илемлĕх – вăхăтлăх.  
Ёçре кирлĕ ёслăлăх.

Аçлă-тănlă пулмалла,  
Вĕренме тăрăшмалла.  
- Анне сăмакне итлес,  
Кашни кун шкула çўрес,

**Настя МАЛЬКОВА,**  
4 класс.

Вăй хурса ман вĕренес!

Канаш районĕ,  
Уçырма шкулĕ.

## Пĕртен-пĕрре

Анне манăн пĕртен-пĕрре.  
Вăл çав тери ѹаваш, хитре.  
Маттур та вăл, сăпайлă,  
Ёçчен те пултаруллă.

Анне, юратăн ман анне,  
Вăл çेp çинче пĕртен-пĕрре.  
Чи сывăх вăл, чи чаплă,  
Аçлă та тăрăшуллă.

Юрататăп эп ёна,  
Хисеплетпĕх яланах.  
Тăрăшатăп пулăшма,  
Кунсерен пĕлү пухма.

Иккĕн юнашар чухне  
Лайăх манăн чĕрере.  
Сасси унăн çепĕç, лăпкă,  
Кăмăлĕ те пите ырă.

Тавтапуç сана, анне,  
Çуратнăшăн, ўстернĕшĕн.

Маншăн эс пĕртен-пĕрре.  
Телей те пултăр пирĕншĕн.

**Андрей ГРИГОРЬЕВ,**  
4 класс.

Канаш районĕ,  
Уçырма шкулĕ.

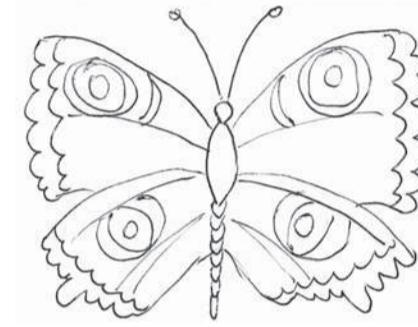
## Вĕрентекен

Вĕрентекен пире ус парать,  
Тăван ачисем пек юратать.  
«Аслă пулăр пурте», - тет,  
Ыррине çеç вĕрентет.

Тăрăшса пĕлү илетпĕр,  
Кашни кун шкула çуретпĕр.

## Лĕпĕш

Лĕпĕш вĕсет тÿпere,  
Çунаттипе çапкалать.  
Ax, епле-çке хăй хитре!  
Пикенсех чечек шыратъ.



© Кристина ВАСИЛЬЕВА (Елчĕк районĕ, Аслă Таяпа) ўкерчĕкĕ.

## Пакша

Пакша вăрманта пурнатъ,  
Мăйăр çиме юратать.  
Хĕлле сарă унăн тумĕ,  
Çулла – хĕрлĕ-сарă пулĕ.  
Пакша пит ёçчен чĕрчун.  
Пите лайăх чунĕ ун.



© Кристина ВАСИЛЬЕВА (Елчĕк районĕ, Аслă Таяпа) ўкерчĕкĕ.

## Шкул

Шкул çутă, хитре та таса.  
Илетпĕр пĕлү тăрăшса:  
Вуллатпăр, çыратпăр, ташлатпăр.  
Шкула эпир пит юрататпăр.

## Кĕнеке

Кĕнекене кăмăллататăп,  
Кашни кун ёна вуллатăп.  
Кĕнекере ус нумай,  
Пĕлтĕм çĕннине самай.

## Ула

Кайрăм эпĕ вăрмана,  
Куртăм пысăк упана.  
Ула хытă мĕкérет,  
Çырласене вăл çиет.

## Качака

Качакана юрататăп,  
Кашни кун ёна пăхатăп,  
Тутлă апатла сăйлатăп,  
Ашă шывла шăваратăп.

## Йăмăк

Манăн килте йăмăк пур.  
Пит илемлĕ хăй, маттур.  
Юратать вăл выляма,  
Юрлама та ташлама.

Йăмăк манăн пĕççек çеç,  
Вулаймасть-ха кĕнеке.  
Вăл ялан манпа пуласшăн,  
Çепĕç юрă шăратасшăн.

**Таня ЯКОВЛЕВА,**  
4 класс.

Çерпү районĕ,  
Опытнăй шкулĕ.

## Тăмана

Пирĕн ялти вăрманта  
Куртăм эпĕ тăмана.  
Тĕлĕрсе ларатчĕ вăл,  
Күсесем – пит тарăн çăл.

## Ҫемĕрт

Пирĕн пĕççек пахчара  
Ҫемĕрт шурă çеçкере.  
Чунтан юратап ёна,  
Ҫав тери хитрескере.

## Анне

Питĕ ёçчен ман анне,  
Тура патăр ырлăхне.  
Аннене эп пулăшатăп,  
Лайăх пулма тăрăшатăп.

**Диана ИВАНОВА,**  
4 класс.

Çерпү районĕ,  
Опытнăй шкулĕ.



© Диана СЕМЕНОВА (Вăрнар районĕ, Күстүмĕр шкулĕ) ўкерчĕкĕ.

## Ан пултăр вăрçă!

Ан пултăр вăрçă нихăсан!  
Çапла эпир калатпăр.  
Сывă пултăр пур тăван.  
Таса пулма сунатпăр!

Аслă вăрçă йышшине  
Курас марчĕ ємĕрне.  
Ют çेpшыв салтакĕсем  
Ан тапăнчăр çемĕрse.

Тăван çеpшыв тесен вĕсем –  
Мухтавлă ветеранăмсем –  
Чупса тарман ют çеpшыва,  
Сыхланă çак таврăхă.

Сирĕнсĕр мĕн пулĕчĕ?  
Сирĕнсĕр кам сыхлĕчĕ?  
Хăш çапăсура вилнĕ,  
Хăш çĕнterûpe килнĕ.

Çакă тăнăç пурнăçшăн,  
Арăва сыхланăшăн  
Тайма пуç сире, ветерансем!  
Нумай пулчăр сирĕн пеккисем!

**Яна АБРАМОВА.**

Муркаш районĕ,  
Шетмĕпуç шкулĕ.



© Николай НАУМОВ (Вăрнар районĕ, Күстүмĕр шкулĕ) ўкерчĕкĕ.

ТУЙАМСЕН ҮТАМЕНЧЕ

# Ҫунатлай самрәкләх

## Ванчаксене йывәр сыпастарма



ЧУНРИ

## Әнәсу сана, Андрей!



**Ш**кула үңән ачасем вәренме килни үңичен пәлтөрек каланаччә-ха. Гимназире ача йышә пысак пулнәран сисәмвест тә չак пулам. Вәсено не линейкәра Тав хүчә панә ө шукл сцени үңиче хайсен пултаруләхне кәтартнә чух кана асәрхама пулата.

Каçал шуклән юбилей. Җак уява тахсанаха хатерленесчә әнтә. Кашни кун шуклта юрә-кәвә кәрлерә: юрларә, ташларә... Сисәмесчә тенә пек չитрә паллә кун.

Пурте акт залне пухәнчәс. Уяв пусланчә. Тәххәрмәш класти үйрәлми икә юлташ Андрейпа Владик сцена патнерех ларчәс. «Нумаях пулмасын пирән шукла килнә Настя Новикова хайен юррипе савантарә! Алә չупса кәтсе иләр!» - терә уяв ертүси. Хәрата сцена үңине тухна

**С**әнә вәренү үүлә пусланчә әнтә. Үтти үүләнчи пекх шукл ачисене сентябрьте колхоз хирәнче չәрүлми пустарма илсе тухрә. Паллах, пәр шукл вәренекенесене кана мар.

Каçал «иккәмеш չәкәр» әнса пулнәран вунпәрмәш сене тә хәвармарә. Ачасем тәрәшсах әслерә. Ара, колхоз председателә малта пыракансене кашни ачана пәр куншән 100 тенкә паратән тенә. Мәнле әслес мар? Аннерен укса ыйтас չук, хәвәнах пур, мән түянас килем - չавна түян. Ангелина вәренекен шуклупа юнашар күршә ял вәренекенесем әмәртмаллах әслерә.

Ангелина вунпәрмәш класс экзаменесене лайах тытсан аслә шукла вәренме каяс әмәтлә. Хитре, вәрәм үүслә хәрата әсрән хәрамасть. Мән каланине яланах вәхәтра пурнәсать. Халә тә җәрүлмие чулса тенә пекх пустарать. Үнчен тә пулмәрә хәрата үңисе пиләкне тастан җәрүлми пырса лекрә. Вәтәксер пулсан та аванах ыраттарчә.

- Кам печә? - тарәхсах ыйтәрә хәрата. Шарлакан пулмәрә. Юнашар шукл арсын ачисем хәйсем хүшинче ләх-ләх куласчә. Ангелина түрх кам иккенне әнланчә. Ку хайен тантәшә - Андрей. Хәр-упрах хирәце тәмарә, малалла вакаса әслерә.

Кун та вәсленсе пыраты, маттур ачасем ана вәснене тә тухрә. Ангелина юлташ хәрачисемпә үсерем үңисе қанма ларчә.

- Ангелина, пәр самантлахә калаңса имле юратыши? - терә палламан саса. Хәрата хүбенчә Андрей тәраты.

- Мәнле ыйтупаччә? - терә хәрата ун еннелле пәхса.

- Ангелина, қаçар-ха мана, тархасшән, эпә сана лектересшән марчә... - Андрей хайен айәплә түйрә. Күрәнме пәлмен хәрата, паллах, қаçарчә. Җакәнпа үес үәсленмерә вәсен

калаңса. Каçхине клубра тәлпулма калаңса таталчәс. ...Вәхәт иртнәсемән хәрпе каччә хүшинче түсләх кана мар, юрату түйәм тә չурала пүсләрә. Андрей кашни кунах Ангелина патне килсе չүрерә. Акә, экзәменсем тә չывхарса пырасчә. Хуйхине тә, савәнәсне тә չурмалла пайларә չамрәкsem. Пур չертә тә пәр-пәрне пуләшса үңчә.

Тән юппине չитрәс вәсем. Уйрәлма вәхәт. Андрей չар үңинни пулас әмәтләскер Чәмпәре кайма пустарәт, Ангелина - Шупашкара.

Үүлә үңвәх пулманран час-часах тәл пулаймарә. Хәрпе каччә хүшинче харкашусем тә сиксе тух-каларә. Пәр-пәрне шанман самантасем тә пулчә. Андрей хәре малашләхә юлташсем үес пулса юлма сәнчә. Ангелина ҹак йывәр сәнәвә чәрене ыраттарса үшәнчә. Вәл самантра пикене никам та әнланман пек түйәнчә. Минтер пичә կүсүльпә кашни ҹас յәпенетчә.

Эрне, үйәх иртә - хәр чүнә ҳытса үңчә. Халә хайен үирәппән түтмә пүсләрә. Кунран-кун тата хитреленчә. Чипер пикене мәнле каччә әмсанмә? Текех ял хәрә тәеимән әна.

Пәррехинче Ангелина юлташә урама үәлмә чәнчә. Калаңса үүрәнә чух хирәс иртекен каччә ән-сәтран: «Ангелина?» - терә тәләнс. Андрей сасси. Җав вәхәтра хәр чәри хәвәртапнине пурте илтә пек түйәнчә. Түрх хаяр, вәрәннә, тем тә пәр кала-са пәр-пәрне күрентернә вәхәтсем аса килчә. Хәр нумай калаңса тәмарә. Юлташәнчен չаватанчә тә малалла утрә.

Пәрле пулнә самантасене аса илсе Андрейән чәри пәчәртәнчә. Ангелина күрәнми пулличене әна үүрәнә әсатрә. Хаш чүнхе хәре күрентермәллех калаңса үәмәхсөнене каялла илтә тә пуль. Анчах түсләх вәл кәленче пекх, пәрре үәмәрсөн вәнчаксене пит йывәр үңвәстарма. Вара ун пек чух ҹавса үңвәх та үңтмә үңчә.

## ӘСЛӘ КАЛАНÄ

Нимәс философийә мар, юрату әнлан-тарать ҹак тәнчене.

**Оскар Уайлд**

Юрату вәл - пәр-пәрин үңисе мар, пәрле, пәр еннелле пәхни.

**Антуан де Сент-Экзюпери**

Чир-чәртән эпир эмел пуләшнипе хә-тәләятпәр. Анчах пире пәчченләхрән, шанәннәрләхран үүвакан пәртен-пәр эмел - юрату. Тәнчере үүләхпә вилекен үүн үүләхпә, анчах юрату үүтларах.

**Тереза анне.**

Үүтисен юратавне тивәмели чи әнән-чәләт - вәсено хәвән юратавна парнеллесси.

**Жан-Жак Руссо**

Юрату вәл - теприн телейәнчә хәвәнне түпни.

**Готфрид Лейбниц**

Хуравсәр юрату үңинна күрентермest, пачах тепәр май, үүлә үәккәт.

**Александр Пушкин**

Пәр-пәрне әнланма мәнле тә пулин пәрпекләх кирлә, пәр-пәрне юратма вара - мәнле тә пулин үйрәмләх.

**Поль Жеральди**

Юрату пәрре, өвәрлөвәсем вара пин-пех.

**Франсуа Ларошфуко**

Кашни самантра үүрәлман юрату яланах вилет.

**Халиль Джебран**

Үүтисен юратаве пире хамәра хамәр-ытларах юратма кирлә.

**Дени Диdro**

Юрату рутү пекх: әна үәч ал түпән үүнчә чын-чын түтсә чарма пулать, анчах чәмәр-тән аләра мар.

**Дороти Паркер**

Юрату тәкәр пек. Эсир тепәр үңинна юратаве чухне үнән тәкәр пулса тәратәр, вәл вара - сирән.

**Леонардо Бускалья**

Пәррәмәш хут юратакана пурнәс үүнчә чын-чын пәтәмпех пәлнән түйәнать. Тәрәсех шухашлаты вәл.

**Миньон Маклофлин**

# ПАТТĀРСЕН ҪЕМЙИ

(Малалли.  
Пүсламаш 13-21-мөш  
номеренче).

Александр АЛЕКСЕЕВ



1929 ىulta пограничник пулнә. Вәтам Азире басмасене хирәс ҹапаңын. Җартан таврәнсан, Иваново областенчи Южа хулинче милици уполномоченнийенче ёсленә. Каражапа Халхин-Голра Япони самурайесемпә көрешнә. Тәвән ҹөршыван Аслә вәрçинче шофер пулнә, Мускавран Кенигсберга ҹитнә.

## Сүхуми – Ткварчели

Хаџат редакторә, лутра та сарлака хуллүсүлләр Ҫәнәр ҹынни, мана Абхазие командировкана асатрә. Ҫар округен юбилей тәләне округ ветеранесен ячепе хаџат вали статья хатерлесе памаллаччә. Ҫула тухас умән эп вәрçә ветеранесем утмалтан иртнә ҹынсем пулнине шута илтәм. Кашины ҹыравсах ҹын ячепе материал пичетлесе кәларассине питех те йыväр, явлапә ёс пулнине лайән пәлет ёнтә. Алла пулин те эп, Александр Алексеевич Александреевна интереслә төлпүлү пулласа шанса, хаваспах ҹула түркмән.

Абхази тәп хулине – Сүхумие январь пүсламашынче пырса ҹитрәм. Мускавра термометр вәтәр градуса яхән сивә кәтартын пулсан, Хура тинә ҳөрринче хөвлөлә ҹанталәк тәратчә. Сүхуми тәвән кәнтәр хысакесенче ырә шәршәллә мимоза чечекреччә.

Александр Алексеевичпа тәл пулласа тенен, манан Сүхумирен Ткварчели хулине ҹитмелле. Рейсри автобус шәп та лай вүнкүр сехетре тапранса каят. Вәхәт пурприре усә курса, хам мәнле тәллеве килнине пәлтерес шутпа комсомолан обласи комитетне ҹитрәм, хама кирлә ҹынна вәсем урлә шыраса тулма тәллеве түтәм. Анчах обком секретарасында часах пушанаймара.

Җамәрек сөкетарша, мана итлесе пәтернә ҳысакан, телефон урлә тақампа темисе сәмәх перкелеше ичә та ҹапла хушса хүч: «Паян Ткварчелине комсомол обкомен члене Омары Тагуевич кайма хатерленет. Кәмәләр пулсан, унпа паллаштар. Вәл питә интереслә ҹын. Шахтерта ёсленә. Қаштах илтнә тәрәх, сире интересленерекен Александр Алексеевичан мәшәрне – Мария Алексеевна Беззубована – вәл таҳсанах пәлет.

– Ку питә аван, – терәм эп.

Көчөх пүләме ҹирәм ҹулсенчи каччә көрсә тәч.

– Омары Тагуевич Цквитая, – терә вәл хайпе паллаштарса.

Эп ёна Абхазие хам мән тәллеве килнине, нимәс захватчикесемпә хәюллә көрешнә Александреевенчен пәрине курса калааса шанчак ҹинчен пәлтертәм.

– Чән та, саҳал пулать вәт күн пекки, – аллисене сарса тәләнчә Омары. – Манан аттепе анне вәсендөн темисе ҹурт урлә ҹең ҹулнашса. Алла-тәк, ҹула май тенә пек, пәрле кайәпәр.

Сүхумирен Ткварчелине каякан автобус вәхәттра ҹула түркмән. Омары мана хулан сәнә микрорайоне хәвәрт атланса пыны ҹинчен, экономикала культура ҹитнәвәсемпә паллаштарса пыччә. Эп та тәвән Чаваш республикин ўсемесем, Алексеевсем ўссе ҹитнәнә Исетеркә ҹинчен сәмәх хүкмәттәр.

Ҫип ҹапнә пек түрә шосселе ҹираттар – түрәмләх, сулахайра – тусем патне ҹити каллех түрәмләх. Унта та, кунта та чей плантацийесем ешересе.

Акә – сәнә Кинди. Кунта Абхазири чи ҹысак чей фабрики вырнаңы. Шапах ҹавәнта ёсленә те ёнтә фронтран таврәннә ҳысакан Александр Алексеевич. Халә унан ывәләпә кинә – Валентина Валентина тәрәшәсә.

Очамчире хулинче ҹирәм минутлых тәхтав туса илнә ҳысакан пирән автобус ҹүрсәр өннелле пәрәнчә.

– Акә – Ткварчели, – ту хәррипе ларса тухнә ҹүртсем өннелле кәтартәр Омары.

Ткварчели – ҹирәкә кәларакан-сөн хули. Кунта темисе шахта вырнаңы, вәсендөн пәринче мән пенсие тухичене тәрәшнә та ёнтә Александр Алексеевич. Сәрт-ту хүшүнчи ансар ҹулсем тәрәх ирән-касән шахтана ҹирәпләтмelli материали турттарнә вәл. Юнашарти шахталах үнән мәшәрәп ջәләт. Мария Алексеевна – коммунизмла ёс ударник, шахтари чи аста ёсчененчен пәри. Совет Ҫарне кайиччен Владимир ывәләп та ҹакәнтах вай хүн.

Сопка хәррипе тәсәлакан Түспәх урамын икә айкынек шахтерсен ҹүрчесем.

129-мөш ҹурт тәлне ҹитрәмәр. Сакәр хваттерлә икә хүтлә ҹурта тәрәх ывәләссем хүпәрләссе илнә. Хамәра кирлә хваттере шыраса түрәмләр, хуллен кана аләкән шаккарәмләр.

– Кәрәр, – илтәнчә хәрәрәм сасси.

Эпир ҹүтә та таса хваттере кәрәм тәрәмләр. Кил хүси хәрәрәм апат хатерләтмән.

– Хунямаш ҹаваканни лекет пулласа, Омары, – шүтлесе илчә вәл манан ҹамәр түсәм.

Паллашаттар:

– Мария Алексеевна Беззубова, – терә вәл.

– Эп вара ҹаваш ҹынни...

– Апла эсир Александр Алексеевичан ентеш ҹуплатар? – қаштах ҹусаласа ўкнә ҳысакан сәмәх түрәх вәл, аллине саппун аркын шәләссе илнә ҳысакан.

– Вәл мана хай патне хана киллеси ҹинчен асәрхаттарнәччә-ха. Питә хавас. Уәлшак, пенсире пулсан та, хайән шахтер түсәнене манаймасы, ҹавас патне кайрәх, көсөх ҹитмелле, – хуша хүч вәл.

Каласнә хүшәрәх сәтәл ҹине апата-сөмәлә лартса түлтарчә: панулмий та, симес хайәр та пур унта. Кавказ йәлипе сәтәл хүшшине ларма сәнчә.

Сәв хүшәра хваттере Александр Алексеевич көч.

Утмал урлә қаснә пулсан та, сәнәран ёна алләрән ытла пама май ҹук. Хаваслә сән-питлә, вәр-вар арсын. Ҫамки ҹинчи тарән иәрсем, кәлкан тәсә ҹапнә ҹүсө ҹең өлә ывәлә ҹун-ҹул түссе ирттерни не пыттараймассә. Халхин-Гол патәнчи ҹапаңынен, Тәвән ҹөршыван аслә вәрçине хүтшәнә ҹак ҹынна чәннипек паттар тесе калама май пур. Унан асайләвәсем ҹакна лайән ҹирәпләтсе парацчә.

## Интернационалист

Ҫапла, Александр Алексеева чәннипек та интернационалист теме пулать. Хай вәхәттәнчә вәл тәвәнла Монголи халәхне та Япони самурайесенчен хүтәленә. Акә мән аса иләт Александр Алексеевич ун чухнәх тапхар ҹинчен:

– 1939 ҹулхи ҹуркунне пире трево-гәра тәраттар. Эпир Монголи халәхне хүтәлеме түхса кайрәмләр.

Пирән колонна государство чиккинчен шаларах та шаларах көрсө пыччә. Ҫул – кәнтәр-хөрөлтүхәнел! Ҫулан икә өнәпте тәм-ешәл күрә. Унта нумай пулмасы иртсе кайна танкен иәрәсем күрәнәссе. Малта, сулахайра, хайәр сәрчесе.

Кац өнне Тамыц-Булак хулине ҹитрәмәр. Тәпәр күннә ҹапла пәлтерчә: ташман тыләнчә шәв-шав кәларас кильмest, аччах цифрәсем ҹең сахал пире. Эпир ҹацсан ҹечене пәлмestp.

Унтан разведчикесене икә үшкәнә пай-

шәттәненесе – ҹакна ҹийәнчех пәлмellеч. Анчах мәнле майпа? Паллах, ташман тыләнчә каймалла. Кам киләшет? Ҫылайәш ҹаяшын пулчә. Вәл шутра эп та. Лайәхах астәваттар-ха: пире бригада командире И. Затевахин майор хай вәрентрә – ҹар чәлхипе каласан, инструкцилер. Штаб начальник Ҫтарчун майор та, бригада комиссар Березовский та, Фурсов политработник та кунтах.

Ушкана ертсе пыма Белов капитана сирәпләтре. Эпир ёна лайәх пәлләттәмәр, хисепләттәмәр. Вәтам пүллә та патвар, спортсмен, ёста командир. 1929 ҹулта вәл Китай милитарисчесем шурә гвардесене /граждан вәрси вәхәттәнчә Байкал леш иенч, Иңсөт Хөвөлтүхәнене ҹаваласа янәксерене/ хирәс көрешнә. Ҫавән-па вәл Манчжурье та, эпир разведкана каяс ывәрәна та лайәх пәлнә.

Тәттәмләнсе ҹитсен Белов капитан пире палламан сүкмәсем тәрәх ташман тыләнчә өртсе кайрә. Шаппән утрымләр, шәвшав кәларасы. Тимлән сәнаттар.

Тәттәмләнсе ҹитсен Белов капитан пире палламан сүкмәсем тәрәх ташман тыләнчә өртсе кайрә. Шаппән утрымләр, шәвшав кәларасы. Тимлән сәнаттар.

Тәттәмләнсе ҹитсен Белов капитан пире палламан сүкмәсем тәрәх ташман тыләнчә өртсе кайрә. Шаппән утрымләр, шәвшав кәларасы. Тимлән сәнаттар.

Тәттәмләнсе ҹитсен Белов капитан пире палламан сүкмәсем тәрәх ташман тыләнчә өртсе кайрә. Шаппән утрымләр, шәвшав кәларасы. Тимлән сәнаттар.

Тәттәмләнсе ҹитсен Белов капитан пире палламан сүкмәсем тәрәх ташман тыләнчә өртсе кайрә. Шаппән утрымләр, шәвшав кәларасы. Тимлән сәнаттар.

Тәттәмләнсе ҹитсен Белов капитан пире палламан сүкмәсем тәрәх ташман тыләнчә өртсе кайрә. Шаппән утрымләр, шәвшав кәларасы. Тимлән сәнаттар.

Тәттәмләнсе ҹитсен Белов капитан пире палламан сүкмәсем тәрәх ташман тыләнчә өртсе кайрә. Шаппән утрымләр, шәвшав кәларасы. Тимлән сәнаттар.

Тәттәмләнсе ҹитсен Белов капитан пире палламан сүкмәсем тәрәх ташман тыләнчә өртсе кайрә. Шаппән утрымләр, шәвшав кәларасы. Тимлән сәнаттар.

Тәттәмләнсе ҹитсен Белов капитан пире палламан сүкмәсем тәрәх ташман тыләнчә өртсе кайрә. Шаппән утрымләр, шәвшав кәларасы. Тимлән сәнаттар.

Тәттәмләнсе ҹитсен Белов капитан пире палламан сүкмәсем тәрәх ташман тыләнчә өртсе кайрә. Шаппән утрымләр, шәвшав кәларасы. Тимлән сәнаттар.

Тәттәмләнсе ҹитсен Белов капитан пире палламан сүкмәсем тәрәх ташман тыләнчә өртсе кайрә. Шаппән утрымләр, шәвшав кәларасы. Тимлән сәнаттар.

Тәттәмләнсе ҹитсен Белов капитан пире палламан сүкмәсем тәрәх ташман тыләнчә өртсе кайрә. Шаппән утрымләр, шәвшав кәларасы. Тимлән сәнаттар.

Тәттәмләнсе ҹитсен Белов капитан пире палламан сүкмәсем тәрәх ташман тыләнчә өртсе кайрә. Шаппән утрымләр, шәвшав кәларасы. Тимлән сәнаттар.

Тәттәмләнсе ҹитсен Белов капитан пире палламан сүкмәсем тәрәх ташман тыләнчә өртсе кайрә. Шаппән утрымләр, шәвшав кәларасы. Тимлән сәнаттар.

Тәттәмләнсе ҹитсен Белов капитан пире палламан сүкмәсем тәрәх ташман тыләнчә өртсе кайрә. Шаппән утрымләр, шәвшав кәларасы. Тимлән сәнаттар.

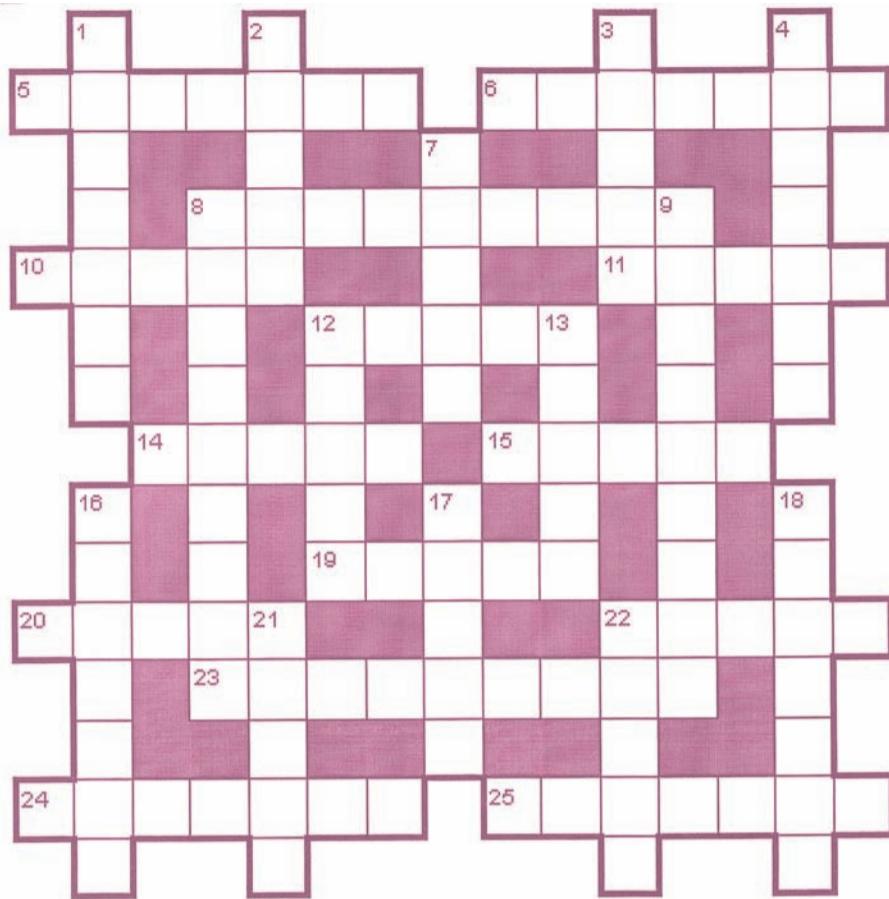
Тәттәмләнсе ҹитсен Белов капитан пире палламан сүкмәсем тәрәх ташман тыләнчә өртсе кайрә. Шаппән утрымләр, шәвшав кәларасы. Тимлән сәнаттар.

Тәттәмләнсе ҹитсен Белов капитан пире палламан сүкмәсем тәрәх ташман тыләнчә өртсе кайрә. Шаппән утрымләр, шәвшав кәларасы. Тимлән сәнаттар.

Тәттәмләнсе ҹитсен Белов капитан пире палламан сүкмәсем тәрәх ташман тыләнчә өртсе кайрә. Шаппән утрымләр, шәвшав кәларасы. Тимлән сәнаттар.

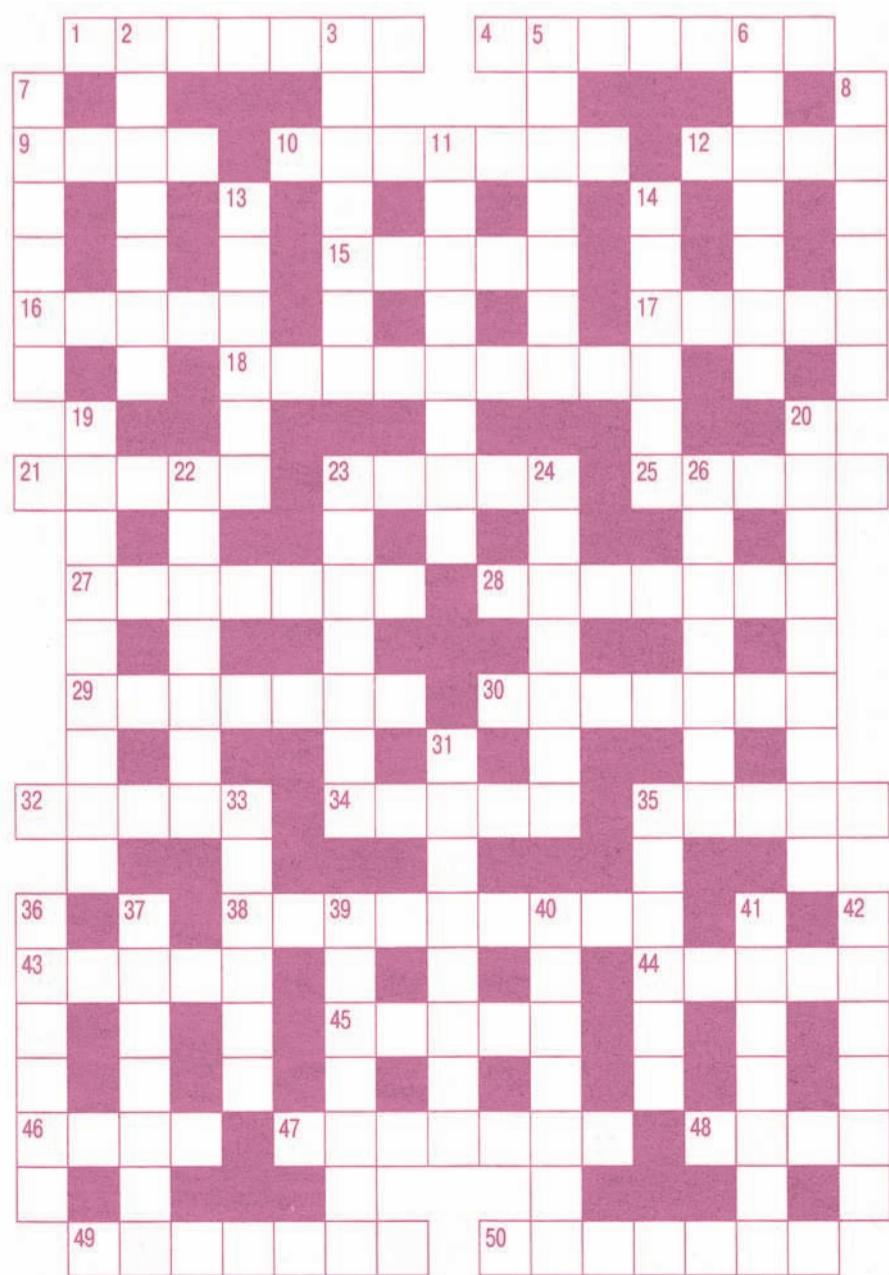
Тәттәмләнсе ҹитсен Белов капитан пире палламан сүкмәсем тәрәх ташман тыләнчә өртсе кайрә. Шаппән утрымләр, шәвшав кәларасы. Тимлән сәнаттар.

## Самахкасмашсем

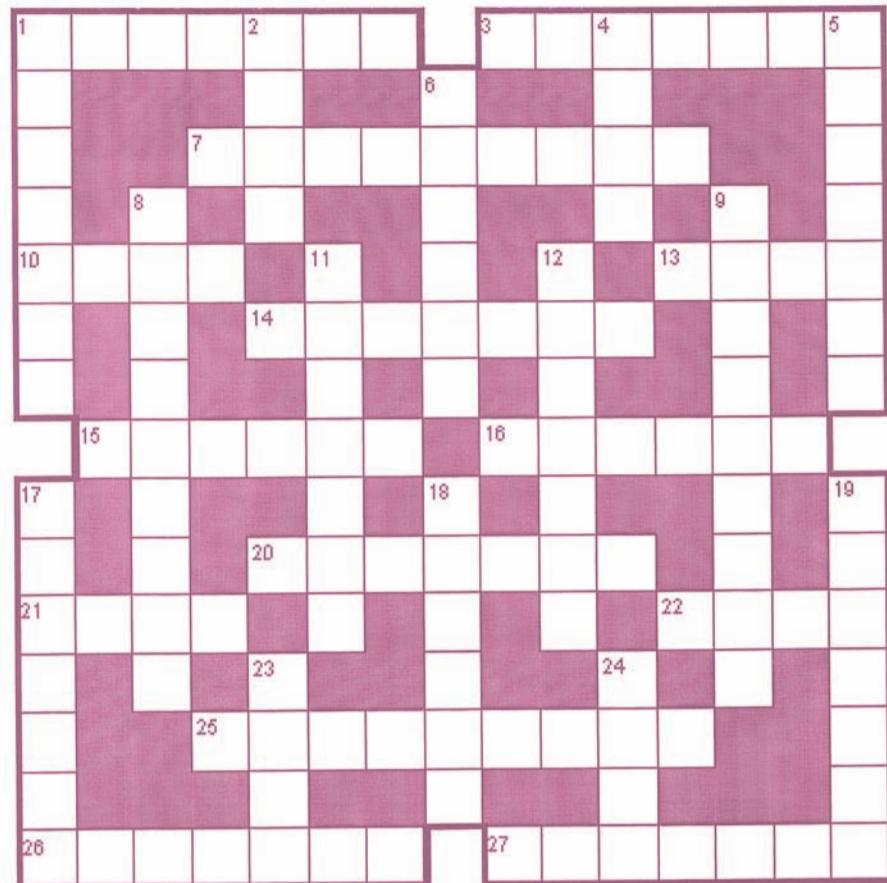


**Сылтамалла:** 5. Көвө хайлавә. 6. Шахматист, тәнче чемпионе пулнаскер. 8. Каппайчак. 10. Тырә упрамалли вырән. 11. Сөтөл... 12. Пысак попугай. 14. Хакла йышши чул. 15. Типографи шрифчә. 19. Аквариуми пулә. 20. Чехсен укси. 22. Ялти «будильник». 23. Ёна А.Матросов хупланә. 24. Литература жанрә. 25. Геометри фигури.

**Аяллла:** 1. Пушә. 2. Пушар сўнтермелли хатәр. 3. Җапата хұсмалли хатәр. 4. Шкулти тәрәслев ёсә. 7. Атәл юппи. 8. Көвө инструменчә. 9. Раңсей теннистки. 12. Тапану. 13. Маугли «амаше». 16. Пушхир күшакә. 17. Лаша уринчи «төлей». 18. Казаксен ялә. 21. Пермь хулинчи футбол команда. 22. Ту таки.



Николай КРАСНОВ (Йөпрес районе) хатёрлене.



**Сылтамалла:** 1. Түперен сикмелли хатәр. 3. Казаксен ячә. 7. Чаваш апачә. 10. Ёсе паләртса хуни. 13. Вәл шакла пуса кирлех мар. 14. Төвесен ушкәнә. 15. Шултра мулкач. 16. Ёләкхи тум. 20. Кәнтәрти йывәц. 21. Вәл Шупашкара шәварать. 22. Мәскәл. 25. Тетте. 26. Җар званийә. 27. Платникен ёс хатәрә.

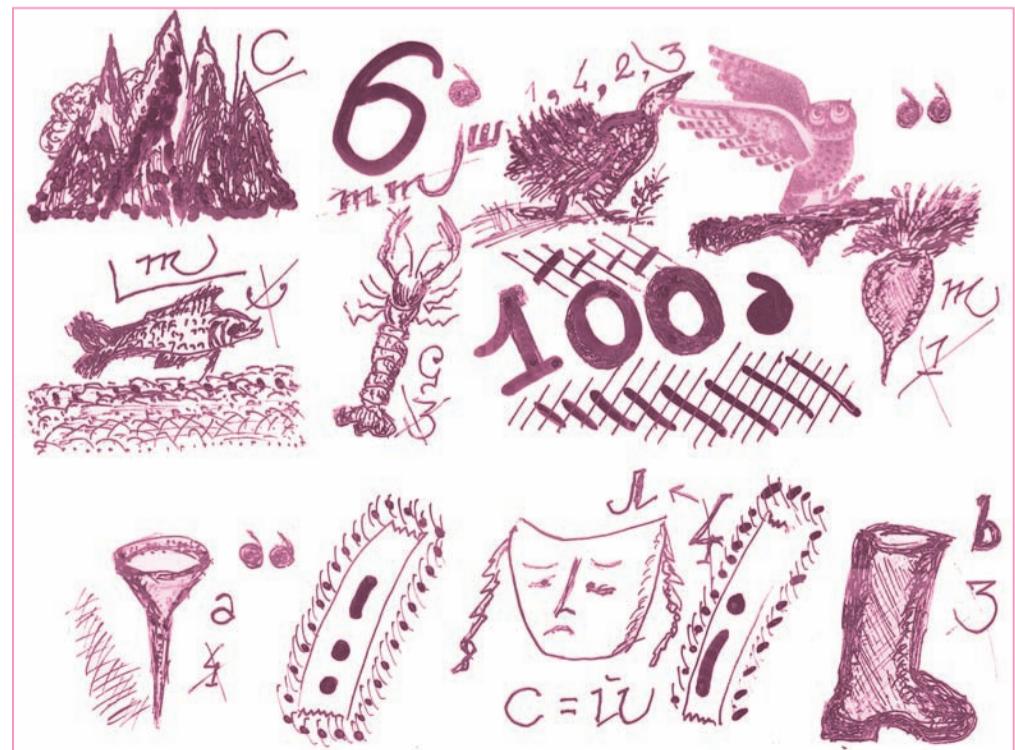
**Аяллла:** 1. Карләк пайә. 2. Вёренү үүрчә. 4. Илемлә вәсендәйәк. 5. Балетра сүлелле сиксе илни. 6. Пулас генерал. 8. Мухтанчак. 9. Республикари район. 11. Пушә. 12. Пушкарт халәхен паттәрә. 17. Теоретик мар. 18. Үсентәран. 19. Чапа тухнә чура. 23. Туран пәчәкрех. 24. Спорт вайиинчи очко.

**Сылтамалла:** 1. Йывәц тәпә. 4. Бюрократсен штачә. 9. Чиркүллә ял. 10. Көвө хайлавә. 12. Килти выльых. 15. Хуран е тәрна «түмә». 16. Сехет пайә. 17. Чавашсен юратна йывәсә. 18. Мухтанчак. 21. Сават-сапа. 23. Пүрт пайә. 25. Утә-улам вырәнә. 27. В.Краснов-Асли романә. 28. Җерулеми. 29. Тавар сутма пулашакан. 30. Җәршиявсем хүшинчи киләшү, танлашу. 32. Ши! кайрәм, пи! кайрәм. 34. Хәрача ячә. 35. «Хыпар» хаңат журналистчә. 38. АПШри космонавт. 43. Вәл җакәран пүсделанат. 44. Ёс уксын пәр пайә. 45. Тәрлә организацисен пәрлешәвә. 46. Унран аслә пулма хүшман. 47. Виçе уйах. 48. Ун синче теннисистсем выляссо. 49. Җар званийә. 50. Тәрләрен әмәрту вырәнә.

**Аяллла:** 2. Вәрмантى ырыла вырәнә. 3. Тәрри хәрәх, тәпә пәрре /туп.юм./. 5. Тәнче пәрес, ҹанталә сарас /туп.юм./. 6. Вёренү предметчә. 7. ... кәпәрә. 8. Вәсендәйәк. 11. ...на Изольда. 13. Кәкәлттин - күкша пус /туп.юм./. 14. Лавсан таванә. 19. Чаваш апачә. 20. Ун пүсәнчө ҹил вәрет. 22. Килти кайәк-кәшәк. 23. А.Артемьев ыравсән «юратна» хәрә. 24. АПШри штат. 26. Сыватмашри ёсчен. 31. Тәршшән вици. 33. Арменири ту. 35. Канаш районенчы ял. 36. Казаксен пүсләхә. 37. Лапчата лартна пулә. 39. Панулми сорчә. 40. Театрти тәхтав. 41. Архитектура стилә. 42. Вәл ҹисәм хысән пулать.

## Ребус

Кунта вырәссен калараше вуланә.



Юрий ФРОЛОВ (Шупашкар) хатёрлене.